

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การดำเนินการวิจัย เรื่อง สถานภาพและบทบาทตัวละครหญิงในนวนิยายของพงศกร ผู้วิจัยได้ ทบทวนวรรณกรรมจากบทความ งานวิจัย เอกสาร ตำราต่างๆ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูลและในงานวิจัยครั้งนี้ได้ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องในหัวข้อหลักดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับสถานภาพและบทบาท
2. แนวคิดสตรีนิยม
3. แนวคิดเกี่ยวกับนวนิยาย
4. ภูมิหลังของพงศกร จินดาวัฒนะ
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
มีสาระสำคัญ ดังนี้

แนวคิดเกี่ยวกับสถานภาพและบทบาท

แนวคิดเกี่ยวกับสถานภาพและบทบาท ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ตำรา บทความ ดังนี้

ความหมายสถานภาพ

จากการศึกษาเอกสารแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับสถานภาพและบทบาท มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายเกี่ยวกับสถานภาพไว้ ดังนี้

สถานภาพ (Status) พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ให้ความหมายไว้ว่าฐานะตำแหน่งหรือเกียรติยศของบุคคลที่ปรากฏในสังคม นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้หลากหลาย ดังนี้

ดลมนรรัตน์ บากา (2540 : 7) ได้ให้ความหมายว่า สถานภาพ เป็นตัวกำหนด บทบาทของบุคคลในสังคม ไม่ว่าจะเป็นสถานภาพทางเพศ สถานภาพทางอายุ สถานภาพทางอาชีพเมื่อบุคคลดำรงตำแหน่งในกลุ่มคนหรือในสังคม บุคคลนั้นย่อมต้องแสดงบทบาท (role) ตาม

ตำแหน่งนั้น ๆ เพราะฉะนั้นสถานภาพและบทบาทจึงเป็นสิ่งที่ควบคู่กัน แต่อย่างไรก็ตามบทบาทของคน ๆ หนึ่งนั้นจะมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอหากมีการเปลี่ยนแปลงตำแหน่งของคน ๆ นั้น ในขณะเดียวกันหากว่าตำแหน่งหรือสถานภาพของคน ๆ นั้นยังอยู่ในสถานะเดิม บทบาทและหน้าที่ของคน ๆ นั้น ก็จะต้องมีในสภาพเดิมไม่สามารถที่จะเปลี่ยนแปลงได้ด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะสถานภาพทางเพศ (sex status) จะต้องมียุทธศาสตร์ตามสถานภาพของเพศที่ได้กำหนดซึ่งรวมทั้งสถานภาพของบิดา มารดา (parents status) ล้วนเป็นบทบาทที่จะต้องคงมีอยู่คู่กับสถานภาพต่อไป เช่น บิดา มารดามีหน้าที่อบรมเลี้ยงดูลูก สามเณรมีหน้าที่สร้างครอบครัวที่สมบูรณ์

กวิณ ชูติมา (2541 : 1) ได้ให้ความหมายคำว่า สถานภาพ หมายถึง ตำแหน่งหรือสถานะในความสัมพันธ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมกับคนอื่นในครอบครัว ชุมชนและสังคม เช่น การมีตำแหน่งในคณะกรรมการหมู่บ้าน การยอมรับของชุมชนและสังคม ความเท่าเทียมกันในด้านโอกาสการมีงานทำ ความรับผิดชอบในครอบครัว และการคุ้มครองตามกฎหมาย

สุพัตรา สุภาพ (2546: 26) กล่าวถึง สถานภาพว่าเป็นตำแหน่งได้มาจากการเป็นสมาชิกของกลุ่ม เป็นสิทธิและหน้าที่ทั้งหมดที่บุคคลมี เกี่ยวข้องกับผู้อื่น และสังคมส่วนรวม สถานภาพจะกำหนดว่าบุคคลนั้นมีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างไร มีหน้าที่รับผิดชอบอย่างไร ในสังคม สถานภาพเป็นสิ่งที่เฉพาะบุคคลทำให้บุคคลนั้นแตกต่างจากบุคคลอื่นและมีอะไรเป็นเครื่องหมายของตนเอง

ปิวิวิติก และดิคสัน (Buvinic, 1976 & Dixon, 1978 อ้างถึงใน นภาพร ชโยวรรณ และคณะ, 2538 : 21) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับสถานภาพสำหรับผู้หญิงหรือสตรีที่เฉพาะเจาะจงลงไป โดยให้ความหมายของสถานภาพของสตรีว่า คือ ตำแหน่งในแง่เกียรติ อำนาจ หรือเป็นตำแหน่งของผู้หญิง เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ชาย และระดับที่สตรีจะเข้าควบคุมทรัพยากรด้านวัตถุ ได้แก่ รายได้ที่ดิน และทรัพย์สินอื่น ๆ และทรัพยากรทาง สังคม ได้แก่ ความรู้ อำนาจ และเกียรติยศ ทั้งในครอบครัว ชุมชน ตลอดจนในสังคม

มัทนา พนนริรมย์ (2541 : 87 - 107) กล่าวว่า สถานภาพสตรีนั้นมีความหมายที่หลากหลาย และไม่มีตัววัดที่ชัดเจน ดังนั้นการประเมินสถานภาพสตรีจึงต้องอาศัยตัวแปรแวดล้อม เป็นเครื่องมือ ดังเช่น การประเมินสถานภาพของสตรีจากการศึกษาบทบาทชายหญิง (gender role) ความเป็นไทของผู้หญิง (women's autonomy) การให้อำนาจแก่สตรี (womens empowerment) ในแง่การดูจากบทบาทชายหญิงนั้น จุดประสงค์ก็เพื่อดูว่ามีการแบ่งชั้นวรรณะระหว่างหญิงชาย หรือไม่ ในแง่ความเป็นไทแก่ตัวนั้น ดูว่าหญิงและชายมีข้อจำกัดในการเลือกแตกต่างกันอย่างไร สตรีมีทางเลือกชีวิตของตนเองได้มากน้อยเพียงใด หรือเพียงต้องดำเนินชีวิตตามความต้องการของคนอื่น

จากความหมายของวรรณกรรมข้างต้นมีผู้ให้ความหมายของคำว่า สถานภาพไว้อย่างหลากหลาย กล่าวโดยสรุปแล้ว สถานภาพ หมายถึง สถานะของบุคคลที่เป็นตัวกำหนดบทบาทหน้าที่ในการดำเนินชีวิต ทั้งครอบครัว ชุมชน สังคม ประเทศชาติซึ่งสถานะนี้มีทั้งที่ติดตัวมาตั้งแต่กำเนิดเปลี่ยนแปลงไม่ได้ และสถานภาพที่เกิดขึ้นมาภายหลังเป็นสถานะที่อาจเปลี่ยนแปลงไปตามเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมที่เป็นอยู่ขณะนั้น

ลักษณะของสถานภาพ

นักวิชาการได้แยกลักษณะสถานภาพไว้ให้เห็นชัดเจนมากขึ้น หลายท่าน ดังนี้

Ralph linton อ้างถึงใน สุกุณา กวินยังยืน. (2552 : 11-13) ได้แยกลักษณะของสถานภาพออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. สถานภาพที่ได้มาโดยกำเนิด (Ascribed Status) เป็นสถานภาพที่ได้มาโดยอัตโนมัติตั้งแต่แรกเกิด และเป็นสถานะที่ค่อนข้างถาวร แต่สถานภาพที่ได้มาโดยกำเนิดบาง สถานภาพจะมีการเปลี่ยนแปลงตามภาวะกาลที่ล่วงเลยไป ซึ่งสามารถแยกได้ดังนี้

1.1 เพศ เป็นสถานภาพโดยกำเนิด โดยปกติแล้วเปลี่ยนแปลงไม่ได้มีเพียง 2 เพศ คือ เพศชาย และ เพศหญิง

1.2 อายุ เป็นสถานภาพที่ได้มาโดยกำเนิดซึ่งสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลา สังคมจะแบ่งเกณฑ์อายุออกเป็น 5 วัย คือ วัยทารก วัยเด็ก วัยรุ่น วัยผู้ใหญ่ และวัยชรา

1.3 ความสัมพันธ์ทางสายเลือด เป็นหลักสากลอีกอย่างหนึ่งของสถานภาพที่ได้มาโดยกำเนิด ทุกคนจะได้รับสถานภาพเป็นลูกของพ่อแม่ เป็นน้องของพี่และบุคคลหนึ่ง ๆ ก็จะมีสถานภาพทางเชื้อชาติและวรรณะเดียวกับผู้ให้กำเนิด และความสัมพันธ์ทางสายเลือด ก็มีความแตกต่างกันตามลักษณะสังคมที่ตนเกิดมาเป็นสมาชิก

2. สถานภาพสัมฤทธิ์ (Achieved Status) เป็นสถานภาพที่ได้มาโดยความสามารถการจะได้มาซึ่งสถานภาพสัมฤทธิ์บางประการจะต้องมีการแข่งขันกัน เช่น อาชีพ การศึกษา เป็นต้น (จุติมา จันทรรัตน์, 2547: 10)

นอกจากนี้ Young and Mack อ้างถึงใน สุกุณา กวินยังยืน, (2552 : 11-13) ได้กล่าวถึงลักษณะของสถานภาพ โดยแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. สถานภาพที่ได้มาโดยกำเนิด (Ascribed Status) เป็นเรื่องของบุคคลนั้นได้รับสถานภาพมาโดยเงื่อนไขทางชีววิทยา (Biological Condition) ซึ่งพอแยกอธิบายได้ดังนี้

1.1 สถานภาพทางวงศ์ญาติ (kinship Status) นั่นคือ ความผูกพันทางครอบครัวญาติพี่น้อง

1.2 สถานภาพทางเพศ (Sex Status) คือ เพศที่ได้มาแต่กำเนิด ซึ่งจะมีบทบาท สิทธิหน้าที่แตกต่างกัน

1.3 สถานภาพทางอายุ (Age Status) บุคคลได้รับสถานภาพตามเกณฑ์อายุของตน เช่น บุคคลจะบรรลุนิติภาวะเมื่ออายุ 20 ปี

1.4 สถานภาพทางเชื้อชาติ (Race Status) บุคคลที่เกิดมาจากเชื้อชาติใดก็มีสถานภาพตามปทัสถานของเชื้อชาตินั้นๆ

1.5 สถานภาพทางถิ่นกำเนิด (Regional Status) บุคคลผู้เกิดมาจากถิ่นกำเนิดใดย่อมได้รับสถานภาพว่าเป็นคนท้องถิ่นนั้นๆ

1.6 สถานภาพทางชั้นสังคม (Class Status) บุคคลเกิดมาในชนชั้นใดก็จะได้รับสถานภาพตามนั้น เช่น ชนชั้นสูง ชนชั้นกลาง และชนชั้นต่ำ เป็นต้น

2. สถานภาพในการกระทำ (Achieved Status) สถานภาพนี้ได้รับมาภายหลัง อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากความสำเร็จของการกระทำของตน ดังนี้

2.1 สถานภาพทางการสมรส (Marital Status) บุคคลได้รับสถานภาพสามีภรรยา ภายหลังการสมรสแล้ว

2.2 สถานภาพทางบิดามารดา (Parental Status) บุคคลได้รับสถานภาพความเป็นบิดามารดา เมื่อบุคคลนั้นมีบุตร

2.3 สถานภาพทางการศึกษา (Education Status) บุคคลได้รับสถานภาพทางการศึกษาตามวุฒิที่ตนได้ศึกษามา

2.4 สถานภาพทางอาชีพ (Occupational Status) บุคคลมีโอกาแข่งขันด้านความสามารถในการประกอบอาชีพ และย่อมได้รับสถานภาพตามประเภทอาชีพ

2.5 สถานภาพทางการเมือง (Political Status) บุคคลที่สนใจจะอยู่ในวงการการเมืองย่อมได้รับสถานภาพทางการเมือง (ชุดิมา จันทรรัตน์ 2547: 10-11)

จากการศึกษาเกี่ยวกับลักษณะของสถานภาพผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า สถานภาพสามารถแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ สถานภาพที่ได้รับติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด และไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ คือ เพศ อายุ ความสัมพันธ์ในเครือญาติ เป็นต้น ส่วนอีกลักษณะ คือ สถานภาพที่เกิดขึ้นมาภายหลังเป็นสถานภาพจากการกระทำให้เกิดขึ้นมา เช่น บทบาททางสังคม ตำแหน่งหน้าที่การงาน เป็นต้น

ความหมายบทบาท

จากการศึกษาเอกสารแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับสถานภาพและบทบาท มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายเกี่ยวกับบทบาทไว้ ดังนี้

ราชบัณฑิตยสถาน (2542 : 602) ได้ให้ความหมายคำว่า บทบาท คือ การทำตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้หลายท่าน ดังนี้

วัชร ปลายนาคร (2530: 50) ได้ให้ความหมายของบทบาทว่า คือ แบบแผนพฤติกรรมซึ่งคาดหวังให้สมาชิกได้กระทำตามสถานภาพ ซึ่งตนดำรงอยู่โดยปกติสถานภาพและบทบาทย่อมเกี่ยวข้องกันเสมอ

พวงเพชร สุรัตน์กุล (2541 : 65-66) ให้ความหมาย บทบาท ว่ามีลักษณะเป็นรูปธรรม คือ สามารถมองเห็นได้จากการกระทำที่แสดงออกมา ผู้ที่มีสถานภาพเหมือนกันจะถูกคาดหวังว่าจะต้อง มีการแสดงบทบาทเป็นแบบเดียวกันตามบรรทัดฐานที่กำหนดไว้ เช่น ผู้หญิงทุกคนที่มีสถานภาพเป็นมารดาย่อมแสดงบทบาทเหมือนกัน คือ เลี้ยงดู อบรมสั่งสอน หาสารอาหารเป็นต้น แต่การแสดงบทบาทของแต่ละบุคคลย่อมแตกต่างกันไปถึงแม้จะอยู่ในสถานภาพเดียวกันก็ตาม

นอกจากนี้ งามพิศ สัตย์สงวน (2543 : 73) กล่าวว่า บทบาท คือ พฤติกรรมที่คาดหวังสำหรับผู้ที่อยู่ในสถานภาพต่างๆว่าจะต้องปฏิบัติอย่างไร เป็นบทบาทที่คาดหวังโดยกลุ่มคนหรือสังคมเพื่อทำให้คู่สัมพันธ์มีการกระทำระหว่างกันทางสังคมได้ รวมทั้งสามารถคาดการณ์พฤติกรรมที่จะเกิดขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับสุพัตรา สุภาพ (2546 : 30) ที่ได้กล่าวถึง บทบาทว่า บทบาท คือ การปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของสถานภาพหรือตำแหน่ง บทบาทจะช่วยให้บุคคลมีพฤติกรรมอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะบทบาทกำหนดความรับผิดชอบของงานต่างๆ ที่ปฏิบัติเช่นเดียวกับพงษ์สุตา รัตนมาสมงคล (อ้างถึงใน สุทธิดา ทิฐิธรรมเจริญ, 2546 : 25 - 26) อธิบายว่า คำว่า บทบาท (role) ในทางสังคมวิทยา เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างคนในสังคมได้มีผู้ให้ความหมายไว้หลายประการ ซึ่งสามารถพิจารณาได้เป็น 2 นัยคือ

1. ด้านโครงสร้างทางสังคม บทบาท หมายถึง ตำแหน่งทางสังคม กล่าวคือ เป็นหน้าที่ที่บุคคลพึงกระทำ เมื่อเข้าครองตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่งที่รวมหน้าที่ตามตำแหน่ง และตาม ความคาดหวังที่เกี่ยวข้องกับบุคคล และสังคม โดยที่การกระทำดังกล่าวขึ้นอยู่กับบรรทัดฐานของ สังคม ซึ่งบทบาทตามนัยนี้ เป็นการจำแนกชนิดของบุคคลในสังคม ที่แตกต่างกันโดยคุณสมบัติและพฤติกรรมของเขามีต่อบรรทัดฐาน

2. ด้านการแสดงบทบาท บทบาท หมายถึง ผลจากแบบแผนการกระทำเนื่องจากการเรียนรู้ของบุคคล ที่อยู่ในสถานการณ์แห่งการกระทำทางสังคมนั้น เป็นการกระทำตาม ความคาดหวังของสังคมส่วนใหญ่ ดังนั้น บทบาทตามนัยนี้เป็นวิธีแสดงพฤติกรรมของบุคคลที่จะตกลงกันว่าจะปฏิบัติต่อกันอย่างไร หรือคาดหวังว่าผู้อื่นจะปฏิบัติต่อตนอย่างไร ซึ่งต่างจากแสวง รัตนมงคลมาศ อ้างถึงใน สุกัญญา กวินยังยืน (2552 : 11-13) ได้จำแนกลักษณะบทบาทไว้ 5 ประการ ดังนี้

2.1 บทบาท ในอุดมคติ (ideal role) หมายถึง บทบาทที่ควรเป็นไปตามอุดมคติ อุดมการณ์ หรือหลักการในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

2.2 บทบาทที่เป็นจริง (Actual role) หมายถึง ข้อเท็จจริงในด้านกิจกรรมหรือ ผลงานที่ได้ปฏิบัติจริง

2.3 บทบาทที่รับรู้ (Perceived role) หมายถึง ความรู้ความเข้าใจในหน้าที่ความรับผิดชอบหรือภารกิจของตนว่าควรเป็นอย่างไร

2.4 บทบาทที่คาดหวัง (Expecting role) หมายถึง บทบาทที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง มุ่งหวัง ต้องการให้อีกฝ่ายหนึ่งประพฤติปฏิบัติ

2.5 บทบาทที่ถูกคาดหวัง (Expected role) หมายถึง การที่ฝ่ายหนึ่งถูกคาดหวัง จากข้อมูลข้างต้นสรุปได้ว่า บทบาท คือการปฏิบัติตามหน้าที่ของสถานภาพหรือ ตำแหน่งในสังคม สถานภาพและบทบาทจึงเป็นสิ่งคู่กัน เพราะสถานภาพของแต่ละบุคคลเป็นตัวกำหนดบทบาทของบุคคลนั้น ๆ โดยการคาดหวัง และการตั้งกฎเกณฑ์จากสังคม สำหรับบทบาทของสตรีนั้น สุทธิพงศ์ พรหมไพจิตร (2541 : 5) ได้นิยามความหมายของบทบาทสตรีว่า หมายถึง การที่สตรีมีโอกาสร่วมปฏิบัติงานในการพัฒนาสังคมในมิติต่าง ๆ ในบทบาทหน้าที่ต่าง ๆ ตามสิทธิและหน้าที่ ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ระหว่างคนในสังคมพึงคาดหวัง

เฮอร์ล็อก (Hurlock , 1978) จำแนกบทบาทของผู้หญิงปัจจุบันไว้ 2 บทบาท คือ

1. บทบาทของผู้หญิงแบบดั้งเดิม มีลักษณะเป็นผู้ให้บริการในทุกสถานการณ์และทำตามความต้องการของผู้ชาย ความพอใจของครอบครัว เกิดจากความสำเร็จของสมาชิกผู้ชาย ต้องแสดงออกทางอารมณ์ความรู้สึกที่ก่อให้เกิดความอบอุ่นและสัมพันธ์ที่ดีแก่ครอบครัว มีความเสียสละ ในการตัดสินใจเรื่องสำคัญต้องให้ผู้ชายเป็นผู้ตัดสินใจ ผู้ชายทำหน้าที่หารายได้ ส่วนผู้หญิงมีหน้าที่ดูแลครอบครัว ผู้หญิงจะกระตือรือร้นทางสังคมของตนด้วยการแต่งงานกับผู้ชายที่มีฐานะทางสังคมสูงกว่า

2. บทบาทผู้หญิงสมัยใหม่ มีลักษณะให้ความสำคัญแก่ตนเอง สามารถขอความช่วยเหลือจากคนอื่นแทนการรอคอย แสวงหาโอกาสที่เท่าเทียมและความก้าวหน้า สามารถเลือกอาชีพที่ตนเองพอใจ และแสดงพฤติกรรมทางเพศที่เปลี่ยนไปตามค่านิยมที่เปลี่ยนแปลงได้

จากการศึกษาความหมายของคำว่า “บทบาท” ดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสรุปความหมายของ บทบาท ได้ดังนี้ บทบาท หมายถึง การกระทำหรือพฤติกรรมที่แสดงออกมาจากสถานภาพที่บุคคล ได้รับซึ่งประกอบด้วยบทบาทตามสถานภาพของบุคคลที่ติดตัวมาแต่กำเนิดและบทบาทตาม สถานภาพทางสังคม ที่เกิดขึ้นมาภายหลัง โดยบุคคลจะแสดงบทบาทได้สอดคล้องกับสถานภาพ ของตนเองมากหรือน้อยแตกต่างกันไป

ความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพและบทบาท

จากการศึกษาความหมายของสถานภาพและบทบาทจะเห็นได้ว่าสถานภาพและบทบาทมีความสัมพันธ์กันเพราะสถานภาพจะเป็นตัวกำหนดบทบาทให้มีการกระทำหรือการแสดงพฤติกรรมให้สอดคล้องกับสถานภาพ ดังนั้นจึงเป็นสิ่งที่คู่กัน สัมพันธ์กันจึงได้นักวิชาการได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพและบทบาทไว้ดังนี้

รพีพรรณ สุวรรณัฐโชติ (2530) กล่าวถึง สถานภาพและบทบาทไว้ว่า บทบาทคือพฤติกรรมที่คาดหวังว่า บุคคลที่อยู่ในสภาพนั้นควรจะทำประพฤติดุปฏิบัติ เช่น บทบาทของพ่อก็คือทำหน้าที่เลี้ยงลูกให้เป็นคนดี เป็นต้น ดังนั้นบทบาทจึงคู่กับสถานภาพ เช่นเดียวกับงาน อภิวัฒน์สิทธิ์ (2532) กล่าวถึง บทบาทและสถานภาพไว้ว่า บทบาท หมายถึง การที่บุคคลกระทำภาระหน้าที่ของตน บทบาทจึงควบคู่กับสถานภาพ กล่าว คือบทบาทเป็นพฤติกรรมที่เห็นได้จากการกระทำของบุคคล ส่วนสถานภาพนั้นเป็นโครงสร้างของสังคม เป็นนามธรรม ดังนั้น ผู้ที่มีสถานภาพเหมือนกันย่อมแสดงบทบาท เดียวกัน แต่ในบางครั้งผู้ที่มีสถานภาพเหมือนกันก็อาจแสดงบทบาทต่างกันได้ นอกจากนี้ศรีจันทร์ พันธุ์พานิช (2534) ได้สรุปความหมายของคำว่า “สถานภาพ” และ “บทบาท” ไว้ว่า สถานภาพ คือสิ่งที่บุคคลถูกกำหนดขึ้นทางสังคมเพื่อบอกหน้าที่และความรับผิดชอบที่จะต้องปฏิบัติ ส่วนคำว่า บทบาท หมายถึง การประพฤติปฏิบัติตาม สิทธิและหน้าที่ของสถานภาพ ดังนั้น สถานภาพ (Status) จึงเป็นตัวบ่งบอกถึงสถานะ ฐานะ ตำแหน่งของบุคคลในกลุ่มหรือสังคมโดยมีค่านิยมทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดบทบาท (Role) หรือพฤติกรรม สิทธิและหน้าที่ของแต่ละบุคคลให้ดำเนินไปในทิศทางที่สังคม นิยม หรือบรรทัดฐานของสังคม โดยมีการวัดค่าคุณค่าความดีงามและความเหมาะสม ตามค่านิยมทางสังคมและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไป

ราล์ฟ ลินตัน (Linton, 1936) กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพกับบทบาทว่า เสมือนเหรียญที่มีสองด้าน หากด้านใดเป็นสถานภาพ อีกด้านต้องเป็นบทบาทที่แยกออกจากกันไม่ได้ แม้สถานภาพเป็นนามธรรมที่บ่งถึงตำแหน่งว่า ในแต่ละตำแหน่งต้องกำหนดบทบาทไว้เช่นไร ฉะนั้นเมื่อมีตำแหน่ง ก็ต้องมีบทบาทควบคู่กันไปเสมอ บุคคลใดบุคคลหนึ่ง เมื่อมีตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่งก็มีสิทธิและหน้าที่หรือบทบาทในตำแหน่งนั้นตามมาเอง บุคคลหนึ่งมีสถานภาพหนึ่งแต่กระทำหน้าที่ไม่สมบทบาท ก็เกิดความขัดแย้งขึ้นระหว่างสถานภาพและบทบาท กล่าวคือ บุคคลใดบุคคลหนึ่งเมื่อมีสถานภาพใดสถานภาพหนึ่งจะปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทหรือไม่ ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลาย ๆ อย่าง เช่น บุคลิกภาพของผู้ที่สวมบทบาท ลักษณะของสังคม ตลอดจนประเพณีและวัฒนธรรมของสังคมนั้น

สังคมไทยมีทั้งสังคมชนบทและสังคมเมือง ซึ่งสังคมชนบท ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลนั้นมีการติดต่อกันแบบตัวถึงตัว เนื่องจากสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นและวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิม ซึ่งคล้ายคลึงกัน ทำให้สถานภาพและบทบาทของคนในสังคมชนบทไม่แตกต่างกันมาก มีการรวมตัวกันอย่างเหนียวแน่น สมาชิกของสังคมทำหน้าที่สอดคล้องต่อเนื่องกันอย่างราบรื่น แตกต่างจากสังคมเมือง สถานภาพทางสังคมของบุคคลในเมืองหลวง ขึ้นกับฐานะทางเศรษฐกิจ อำนาจและความเกี่ยวข้องทางการเมือง ชนชั้นทางสังคม และระดับการศึกษาผิดจากสังคมชนบท คนในเมืองหลวงนั้นจะเน้นหนักเรื่องอำนาจและความมั่งคั่งมากกว่าคนในชนบท เนื่องจาก คนในสังคมเมืองมีความต้องการยกระดับตัวเอง จากชั้นสังคมเดิมไปสู่ชั้นที่สูงกว่า โดยอาศัยปัจจัยหลายประการเช่น ฐานะทางการเงิน การศึกษา อำนาจทางการเมือง และสิทธิต่างๆ

จากการศึกษาเรื่องสถานภาพ บทบาท พบว่า การที่สังคมกำหนด สถานภาพและบทบาทของบุคคลขึ้นตาม เพื่อเป็นมาตรฐานหรือบรรทัดฐานของสังคม ให้คนในสังคมประพฤติปฏิบัติตามนั้น เป็นการแสดงถึง “ความคาดหวัง” จากสังคมว่า บุคคลต่าง ๆ ในสังคมจะสามารถแสดงบทบาทที่ได้รับตามสถานภาพ ที่เป็นอยู่ได้อย่างสมบูรณ์ที่สุด และหากมีบุคคลใดในสังคมล่วงละเมิด หรือละเลยการปฏิบัติตามสถานภาพและบทบาทที่ได้รับจะถูกสังคมลงโทษ โดยมีวิธีการลงโทษแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับความสำคัญของค่านิยมทางสังคมและวัฒนธรรม มาตรฐานหรือบรรทัดฐานของสังคมนั้น ๆ เช่นในสังคมไทย หากผู้ใดทำผิดวิถีประชาแต่ไม่เสียหายต่อคนอื่น บทลงโทษต่ำที่สุด คือ การถูกขูขบขนิทาจากคนทั่วไป เช่น ผู้หญิงที่อยู่เป็นโสด จะถูกนินทาว่า ผิดปกติหรือทึนทิก เป็นต้น แต่หากว่าการกระทำนั้นขัดต่อขนบธรรมเนียมประเพณีหรือศีลธรรม สังคมถือว่าเป็นความผิดรุนแรงกว่าขั้นแรก บุคคลนั้นจะถูกขูขบขนิทา ตั้งทำรังเกียจ และอาจถูกเลิกคบหาสมาคมด้วย เช่น ผู้หญิงที่เป็นเมียน้อย หรือผู้หญิงที่มีชู้ เป็นต้น บทลงโทษที่รุนแรงที่สุดคือ บทลงโทษที่กำหนดไว้ตามกฎหมาย มีโทษปรับ จำคุก แล้วแต่ความผิดที่ได้กระทำ ฉะนั้นทุกคนในสังคมไม่ควรล่วงละเมิดหรือละเลยต่อการปฏิบัติตามสถานภาพและบทบาทที่ได้รับเพื่อความผาสุกของครอบครัว เพื่อความมั่นคงของกลุ่มหรือสังคม เพื่อความเจริญก้าวหน้าและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในสังคม

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า สถานภาพและบทบาทมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน บทบาทและสิทธิของแต่ละบุคคลในสังคมที่แตกต่างหลากหลาย และสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลาย ๆ อย่างตามยุคตามสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป โดยสถานภาพ บทบาทและสิทธิของผู้หญิงไทยได้เปลี่ยนแปลงไปตามทัศนคติ แนวคิด หรือค่านิยมทางสังคมและวัฒนธรรมที่ไม่เสมอภาคต่อผู้หญิง แม้ว่าผู้หญิงจะมีบทบาท ความรู้ ความสามารถที่ไม่ด้อยไปกว่าผู้ชาย ในหลายด้านแล้วก็ตาม

แนวคิดสตรีนิยม

แนวคิดสตรีนิยมมีนักวิชาการให้ความหมายและอธิบายแนวคิดสตรีนิยมดังนี้

เลอเนอร์ (Lerner G, 1978) ศึกษาเรื่อง The Majority Finds its Past: Placing Women in History กล่าวถึง แนวคิดสตรีนิยม คือลัทธิคำสอนเกี่ยวกับสตรี ในเรื่องสิทธิ ความเสมอภาคต่าง ๆ ของสตรี เพื่อใช้เป็นอุดมการณ์ในการเปลี่ยนแปลงสังคม เลอเนอร์เน้นย้ำในแนวคิดสตรีนิยมเกี่ยวกับสิทธิสตรี กับการปลดปล่อยสตรี โดยแนวคิดนี้เรื่องจากการประสบการณ์ถูกกดขี่ข่มเหงของสตรีที่ถูกกดให้ด้อยกว่า เช่น การถูกข่มขืน ถูกฉ้อโกงทางเพศ การทำร้ายร่างกาย เป็นต้น ประสบการณ์เหล่านั้นทำให้สตรีได้รับความกระทบกระเทือนทั้งจิตใจและร่างกาย

ผู้หญิงส่วนใหญ่จะถูกควบคุมโดยกรอบแนวคิด วิธีชีวิตตามวัฒนธรรมที่เติบโตมา ผู้หญิงจะถูกสอนให้เชื่อฟัง แต่ในแนวคิดของนักสตรีนิยมใช้วิธีการยกระดับจิตใจได้สำนึก เห็นปัญหาของผู้หญิงเป็นปัญหาระดับชาติ เช่น ผู้หญิงถูกฉ้อโกง ผู้หญิงที่ถูกฉ้อโกงต้องเอาเรื่อง และผู้หญิงทุกคนต้องไม่คิดว่าเรื่องที่เกิดขึ้นเป็นปัญหาของคนสองคนแค่นั้น ให้คิดว่าเป็นเรื่องศีลธรรมที่ต้องให้ฝ่ายชายได้รับบทลงโทษและฝ่ายหญิงได้รับความยุติธรรมในการเรียกร้องค่าเสียหาย เป็นต้น

พรพิไล ฅมรงค์สัตว์ (2528 : 75) ได้จำแนกกลุ่มสตรีนิยม 4 กลุ่มดังนี้

1. สตรีนิยมแบบเสรี เป็นกลุ่มที่เรียกร้องความเท่าเทียมกันระหว่างเพศ เช่น การเรียกร้องให้สตรีมีสิทธิ ในการออกเสียงเลือกตั้ง หรือความเท่าเทียมกันทางกฎหมาย ผู้นำกลุ่มได้แก่ John Stuart Mill มีความเชื่อในความคิดสายกลาง ไม่นิยมเสนอความคิดที่ยังไม่เหมาะสมกับระยะเวลา กลุ่มนี้ไม่นิยมความรุนแรงคือ เชื่อว่าไม่จำเป็นต้องเปลี่ยนโครงสร้างของสังคมทั้งหมดเพื่อให้ได้มาซึ่งอิสรภาพของสตรีและไม่คิดว่าผู้หญิงทุกคนจะต้องได้รับพร้อมกัน บางคนได้รับไปก่อนก็ได้

2. สตรีนิยมแบบหัวรุนแรง กลุ่มนี้เชื่อว่าเสรีภาพของผู้หญิงจะได้อมาด้วยการล้มล้างระบบการเมือง เป็นการมองระบบการเมืองในลักษณะกว้าง การแต่งงานและสถาบันครอบครัวเป็นสถาบันที่กดขี่ผู้หญิง รวมทั้งสังคมและกฎหมายสิ่งที่กลุ่มนี้เสนอคือ การปฏิวัติทางเพศ โดยการล้มล้างระบบทางเพศทั้งหมด เช่น การมีบุตร การแต่งงานและครอบครัวและยอมรับความสัมพันธ์ทางเพศแบบต่าง ๆ เช่น ความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างหญิงกับหญิง เป็นต้น

3. สตรีนิยมแบบมาร์กซิสต์ กลุ่มนี้เชื่อว่าการกดขี่ผู้หญิงเกิดจากการมีสถาบันทรัพย์สินส่วนตัว เพราะฉะนั้น การกดขี่เนื่องจากลักษณะการมีครอบครัวแบบเก่า ซึ่งผู้หญิงถูกจำกัดจากการผลิตที่สังคมยอมรับ ต้องอยู่แต่ในบ้านที่มีผู้ชายเป็นหัวหน้าครอบครัว ความแตกต่างทางเพศ

ที่มีผลต่อระบบทุนนิยม คือ การตีราคาแรงงานของผู้หญิงต่ำ มาร์กซิสต์คิดว่าสิ่งที่ควรทำคือให้ผู้หญิงออกไปทำงานนอกบ้าน หรือมีส่วนร่วมในการผลิตของสังคมเพื่อจะได้ไม่ต้องพึ่งพิงผู้ชาย กระบวนการเรียกร้องสิทธิทางเพศแบบมาร์กซิสต์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการนำไปสู่สังคมแบบคอมมิวนิสต์

4. สตรีนิยมแบบสังคมนิยมกลุ่มนี้เห็นว่าแนวคิดแบบหัวรุนแรงและแนวคิดแบบมาร์กซิสต์มีข้อบกพร่อง จึงพยายามคิดทฤษฎีที่จะหลีกเลี่ยงข้อบกพร่องของทั้งสองฝ่าย สตรีนิยมแบบสังคมนิยมปฏิเสธสตรีนิยมหัวรุนแรงที่ว่าต้องไม่มีลูกเอง แต่รับความคิดมาร์กซิสต์เก่าที่ว่าสังคมควรเปลี่ยนไปสู่สังคมนิยมเพื่อเสรีภาพของผู้หญิง แต่ต้องมีสำนึกในเรื่องสตรีนิยมพัฒนาควบคู่ไปด้วย และการพัฒนาไปสู่การทำงานส่วนรวมก็เป็นงานที่ดี นอกจากนี้ยังมีแนวคิดที่ว่าควรแยกแยะระบบครอบครัวให้เห็นหน้าที่ที่ผู้หญิงทำเช่น การผลิต การสืบทอดชาติพันธุ์ เรื่องทางเพศ การอบรมเลี้ยงดูเด็ก และคิดว่าผู้หญิงเป็นพวกเดียวกับชนชั้นกรรมาชีพ ซึ่งควรได้ค่าแรงตอบแทนในการทำงาน กลุ่มนี้จะสนใจความสัมพันธ์อำนาจระหว่างหญิงกับชายในเรื่องส่วนตัวและเห็นว่าอำนาจมาจากสองแหล่ง คือ จากตำแหน่งชนชั้นทางเศรษฐกิจ และอำนาจที่มาจากเพศ

ดังนั้นแนวคิดสตรีนิยม มี 4 ประเภท คือ สตรีนิยมแบบเสรี สตรีนิยมแบบหัวรุนแรง สตรีนิยมแบบมาร์กซิสต์ และสตรีนิยมแบบสังคมนิยม

แนวคิดเกี่ยวกับนวนิยาย

ความหมายนวนิยาย

ความหมายของนวนิยายมีนักวิชาการหลายท่านได้จำกัดความของความหมาย ดังนี้

บุญเหลือ เทพยสุวรรณ (2517:113) อธิบายความหมายคำว่า นวนิยายเป็นเรื่องแต่งที่มีตัวละครที่ผู้เขียนใช้กลวิธีให้ผู้อ่านเห็นได้ง่ายว่าไม่ใช่เรื่องจริง แต่วิธีการสร้างตัวละครให้มีการเจรจาในเรื่องจะเลียนแบบชีวิตจริงและการเจรจาของตัวละครยังขึ้นอยู่กับฐานะ วัย เพศและการศึกษา

สุพรรณิ วราทร (2519 : 1) ให้ความหมายของนวนิยายได้ว่า นวนิยายเป็นวรรณกรรมซึ่งมีความสำคัญต่อสังคมเป็นอย่างยิ่งเพราะนวนิยายเป็นสื่อในการบันทึกและเผยแพร่มติมหาชนเป็นเครื่องมือในการแลกเปลี่ยนทัศนคติ แสดงปัญหาสำคัญ ๆ ในสังคมและเสนอเรื่องราวต่าง ๆ เช่นที่เกี่ยวกับชาติ ศาสนา และขนบธรรมเนียมประเพณี เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับจิตรลดา สุวัติกุล (2526 : 3) กล่าวว่า นวนิยายเป็นเรื่องสมมติขึ้นโดยอาศัยพฤติกรรมมนุษย์ในสังคมเป็นพื้นฐานแล้วนำมาปรุงแต่งให้มีความสมจริงยิ่งขึ้น ดังนั้นนวนิยายจึงเป็นงานเขียนหรือเรื่องแต่งที่สมมติขึ้นมาไม่ใช่เรื่องจริงแต่มีความสมจริงโดยอาศัยกลวิธีการแต่งเพื่อทำให้อ่านมีความรู้สึกเหมือนกับว่า

เป็นเรื่องจริงประกอบด้วยส่วนประกอบที่สำคัญคือ ตัวละคร การดำเนินเรื่อง ฉากหรือบรรยากาศ แก่นเรื่อง และบทสนทนา

เปลื้อง ณ นคร (2540:191) อธิบายความหมายของนวนิยายว่า นวนิยาย หมายถึง เรื่องราวที่มีเหตุการณ์ต่อเนื่องกัน อาจมีมูลความจริงแฝงอยู่ก็ได้ ไม่กำหนดตัวละคร มีความยาว ตั้งแต่ 40,000 คำขึ้นไป ความมุ่งหมายเพื่อความเพลิดเพลิน

ดังนั้น นวนิยาย หมายถึง งานประพันธ์ที่มีเรื่องราวต่อเนื่องกัน มีความหลากหลายของ ตัวละคร มุ่งเน้นเพื่อความเพลิดเพลินและอาจมีมูลความจริงแฝงอยู่ก็ได้ ประกอบด้วย โครงเรื่อง ตัวละคร บทสนทนา ฉาก และความคิดเห็นของผู้แต่ง เพื่อให้ผู้อ่านมีความรู้สึกร่วมกับเนื้อหาที่ ผู้แต่งนำเสนอ

คุณค่าและความสำคัญของนวนิยาย

คุณค่าและความสำคัญของนวนิยาย มีดังนี้

วันเนา วิบูลย์ (2537:14) กล่าวว่า คุณค่าของนวนิยายมีหลากหลายคุณค่า ได้แก่

1. คุณค่าทางอารมณ์ หมายถึง แรงบันดาลใจที่เกิดขึ้นจากผู้อ่านแล้วถ่ายทอดไปยัง ผู้อ่าน ซึ่งผู้อ่านจะตีความวรรณกรรมนั้น ๆ ออกมาซึ่งอาจจะตรงหรือคล้อยกับ ผู้อ่านก็ได้เช่น อารมณ์โศก อารมณ์รัก อารมณ์โกรธ เศร้าเสียใจ เป็นต้น โดยวรรณกรรมจะเป็นเครื่องขัดเกลาและ กล่อมเกลาอารมณ์ให้หายความหมักหมม คลายความกังวล และความหมกมุ่น หนุนจิตใจให้เกิด ความผ่อนคลาย ทำให้รู้สึกชื่นบาน และร่าเริงในชีวิต ทำให้หายจากความวิตกกังวล ที่ล้นเกินรู้ค่าความ งามของธรรมชาติ ความมีระเบียบเรียบร้อย ความดี ความงาม และความจริงหรือสัจธรรมที่แฝงอยู่ กับความรื่นเริงบันเทิงใจ หรือการได้รู้ได้เห็นกับตัวเอกของเรื่อง ในหนังสือหรือหัวเราะกับคำพูดใน หนังสือสั้น ๆ มีผลดีทางด้านอารมณ์

2. คุณค่าทางปัญญา วรรณกรรมแทบทุกเรื่องผู้อ่านจะได้รับความคิด ความรู้เพิ่มขึ้น ไม่ มากก็น้อย มีผลให้สติปัญญาแตกฉานทั้งทางด้านวิชาการ ความรู้รอบตัว ความรู้เท่าทันคน ความเห็นอกเห็นใจต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับตัวละครในเรื่องให้ ข้อคิดต่อผู้อ่าน ขยายทัศนคติ ให้กว้างขึ้น บางครั้งก็ทำให้ทัศนคติ ที่เคยผิดพลาดกลับกลายเป็นถูกต้อง

3. คุณค่าทางศีลธรรม วรรณกรรมเรื่องหนึ่ง ๆ อาจจะมีคติหรือแง่คิดอย่างหนึ่งแทรกไว้ อาจจะเป็นเนื้อเรื่องหรือเป็นคติคำสอนระหว่างบรรทัด ซึ่งวรรณกรรมแต่ละเรื่องให้แง่คิดไม่ เหมือนกัน บางทีผู้อ่านที่อ่านอย่างผิวเผิน จะดำเนินตัวละครในเรื่องนั้นว่า กระทำผิดศีลธรรม ไม่ส่งเสริมให้คนมีศีลธรรม แต่ถ้าพิจารณาและติดตามต่อไปผู้อ่านก็จะพบว่า ใครก็ตามที่ไม่อยู่ใน ศีลธรรมก็จะต้องประสบความทุกข์ยาก ความล้มเหลว และความเกลียดชังจากสังคม อาจจะเป็น

เพราะกรรมของแต่ละคน บางคนประกอบกรรมมา ต่างกรรมต่างวาระแต่อาจจะพบจุดจบในกรรมอันเดียวกันก็ได้

4. คุณค่าทางวัฒนธรรม วรรณกรรมทำหน้าที่ผู้สืบทอด วัฒนธรรมของชาติจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง เป็นสายใยเชื่อมโยงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชาติ ในวรรณกรรมมักจะบ่งบอกคตินิยมของคนในชาติไว้ เช่น วรรณกรรมสมัยสุโขทัยจะทำให้เราทราบว่า คติของคนไทยสมัยสุโขทัยนิยมการทำบุญให้ทาน การสาปแช่งคนบาปคนผิด มักจะสาปแช่งมิให้พระสงฆ์รับบิณฑบาตจากบุคคลผู้นั้น ดังนี้ เป็นต้น วรรณกรรมของชาติมักจะเล่าถึง ประเพณีนิยม คติชีวิต การใช้ถ้อยคำภาษา การดำรงชีวิตประจำวัน การแก้ปัญหาสังคม อาหารการกิน ที่อยู่อาศัย เสื้อผ้า เป็นต้น เพื่อให้คนรุ่นหลังมีความรู้เกี่ยวกับคนรุ่นก่อน ๆ และเข้าใจวิถีชีวิตของคนรุ่นก่อน เข้าใจเหตุผลว่า ทำไมคนรุ่นก่อน ๆ จึงคิดเช่นนั้น ทำเช่นนั้น ก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน

5. คุณค่าทางประวัติศาสตร์ การบันทึกทางประวัติศาสตร์ ที่มุ่งจดแต่ข้อเท็จจริงไม่ซ้าก็อาจจะเบื่อหน่ายหลงลืมได้ เช่น เรื่องราวเกี่ยวกับสงครามยุทธหัตถี ระหว่างสมเด็จพระนเรศวรกับพระมหาอุปราชา ในประวัติศาสตร์อาจจะจดบันทึกไว้เพียงไม่กี่บรรทัด ผู้อ่านก็อาจจะอ่านข้าม ๆ ไปโดยไม่ทันสังเกตและจดจำ ถ้าได้อ่านลิลิตตะเลงพ่าย จะจำเรื่องยุทธหัตถีได้ดีขึ้นและยังเห็นความสำคัญ ของเหตุการณ์บ้านเมืองในตอนนั้นอีกด้วย ทั้งนี้เพราะผู้อ่านได้รับรสแห่งความสุขบันเทิงใจในขณะที่อ่านลิลิตตะเลงพ่าย หรือวรรณกรรมประวัติศาสตร์อื่น ๆ ที่นำเรื่องราวทางประวัติศาสตร์มาใช้เป็นวัตถุดิบในการแต่งด้วย อย่างไรก็ตามวรรณกรรมดังกล่าวมิใช่เอกสารวิชาการสำหรับอ้างอิงทางประวัติศาสตร์ ตรงข้ามกับประวัติศาสตร์ที่เป็นเอกสารอ้างอิงของวรรณกรรม ดังนั้น การใช้วรรณกรรมเป็นเอกสารอ้างอิง ทางประวัติประวัติศาสตร์จึงอาจคลาดเคลื่อนได้ อย่างไรก็ตาม วรรณกรรมถือเป็นกระจกเงาส่องภาพในอดีตของแต่ละชาติได้อย่างดีที่สุด เรื่องราวที่เป็นประวัติศาสตร์หลายเรื่อง ศึกษาได้จากวรรณกรรมไม่มากนักน้อย

6. คุณค่าทางจินตนาการ เป็นการสร้างความรู้สึกลึกซึ้งที่ลึกซึ้ง จินตนาการต่างกับอารมณ์ เพราะอารมณ์คือ ความรู้สึก ส่วนจินตนาการ คือ ความคิด เป็นการถวิลสมอง ทำให้เกิดความคิดริเริ่ม ประดิษฐ์กรรมใหม่ ขึ้นมาได้ จินตนาการจะทำให้ผู้อ่าน เป็นผู้มองเห็นการณ้ไกล จะทำสิ่งใดก็ได้ด้วยความรอบคอบ โอกาสจะผิดพลาดมีน้อย นอกจากนั้นจินตนาการเป็นความคิดฝัน ไปไกลจากสภาพที่เป็นอยู่ในขณะนั้น อาจจะเป็นความคิดถึงสิ่งที่ล่วงเลยมา นานแล้วในอดีตหรือสิ่งที่ยังไม่เคยเกิดขึ้นเลย โดยหวังว่าอาจจะเกิดขึ้นในอนาคตก็ได้

7. คุณค่าทางทักษะเชิงวิจารณ์การอ่านมากเป็นการเพิ่มพูนความรู้ความคิด และประสบการณ์ให้แก่ชีวิต คนที่มีความรู้แคบมีความคิดตื้น ๆ และประสบการณ์ในชีวิตเพียงเล็กน้อย

มักจะถูกเรียกว่า คน โง่ ส่วนคนที่มีความรู้มากแต่ไม่รู้จักวิเคราะห์วิจารณ์นั้นอาจจะหลงผิดทำผิดได้
วรรณกรรมเป็นสิ่งช่วยให้ผู้อ่านใช้ความคิดนึกตรองตัดสินสิ่งใดดีหรือไม่ดี

8. คุณค่าทางการใช้ภาษา เพราะการเขียนเป็นการถ่ายทอดความคิด เป็นการใช้ภาษา
เพื่อการสื่อสาร เพื่อรสชาติทางภาษา เพื่อจูงใจเพื่อความตั้งใจและประทับใจ ทำให้ผู้อ่านสามารถ
สังเกต จดจำนำไปใช้ก่อให้เกิดการใช้ภาษาที่ดี เพราะการเห็นแบบอย่างทั้งที่ดี และบกพร่องทั้งการ
ใช้คำ การใช้ประโยค การใช้โวหาร เป็นต้น

9. คุณค่าที่เป็นแรงบันดาลใจให้เกิดการสร้างวรรณกรรม และศิลปกรรมด้าน
ต่าง ๆ วรรณกรรมที่ผู้เขียนเผยแพร่ออกไปบ่อยครั้งที่สร้างความประทับใจ และแรงบันดาลใจ ให้
เกิดผลงานอื่น ๆ เพิ่มขึ้น

รัชช ปูลอโณทก (2527:10 - 11) ได้กล่าวถึง คุณค่าของนวนิยาย โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเด็น
ใหญ่ ๆ ดังนี้

1. คุณค่าของวรรณกรรมต่อปัจเจกบุคคล คือ นวนิยายให้สารประโยชน์ต่อบุคคล
อันเป็นหน่วยหนึ่งของสังคม

1.1 ส่งเสริมการเรียนรู้และฝึกทักษะ

1.1.1 ส่งเสริมปลูกฝังนิสัยรักการอ่าน และฝึกทักษะในการอ่าน

1.1.2 ส่งเสริมในการเรียนรู้ทางด้านภาษา และช่วยให้มีโอกาสฝึกทักษะ

1.1.3 ส่งเสริมให้รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

1.2 ให้ความบันเทิงใจ

1.2.1 เฟลิดเฟลิต สนุกสนานไปตามเนื้อเรื่อง

1.2.2 สะเทือนใจ สะเทือนอารมณ์ ทั้งอารมณ์รัก โกรธ แค้น สงสาร และสมใจ

เป็นต้น

1.2.3 ผันไปกับท้องเรื่อง

1.3 ประเทืองปัญญา

1.3.1 ชี้ให้เห็นสภาพของชีวิตมนุษย์ในสังคม

1.3.2 ให้ประสบการณ์จำลองชีวิตในแง่มุมต่าง ๆ ชีวิตที่สมบูรณ์พูนสุขยากแค้น

อับเฉา ถูกกดขี่ จอแหว อากัปกิริยา โศก เป็นต้น

1.3.3 ให้นิทัศน์ (Conception) ต่าง ๆ เกี่ยวกับวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคม

2. คุณค่าต่อการสร้างสรรค์สังคม นวนิยายมีส่วนให้ความสำคัญของสังคม หรือมโน
ทัศน์ร่วมของสังคม โดยวิธีเสนอแนวคิดต่อผู้อ่านโดยส่วนรวม เป็นการปลูกฝังทัศนคติต่อสังคม
แก่ผู้อ่านและมีกลวิธีในการนำเสนอในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้ผู้อ่านเห็นพ้องกับแนวคิดที่ผู้ประพันธ์

เสนอมาในรูปแบบนวนิยาย หรือให้ผู้อ่านเลือกรูปแบบของสังคมตามที่ตนเองชอบรวมมากับการบันเทิงใจในนวนิยายด้วย ซึ่งเป็นตัวเร่งเร้า ส่งเสริม ให้ผู้อ่านอันเป็นหน่วยหนึ่งของสังคมยอมรับแนวคิดเหล่านั้น และมีโน้ตสนักร่วมต่อสังคม คือ

- 2.1 กฎเกณฑ์ต่อสังคม ได้แก่ ศีลธรรม กรอบจารีตประเพณี และธรรมเนียมต่าง ๆ
- 2.2 มีความรับผิดชอบต่อสังคมในฐานะเป็นหน่วยหนึ่งของสังคมนั้น
- 2.3 มโนทัศน์เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม นวนิยายได้เสนอแนวคิดร่วมของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมโดยไม่หยุดนิ่ง เพื่อไปสู่สภาพของสังคมมนุษย์ที่ดีกว่า
- 2.4 เสนอแนวคิดร่วมในการเปลี่ยนแปลงสังคมไปสู่สภาพที่ดีกว่าและชะลอการเปลี่ยนแปลงที่นำไปสู่สภาพชีวิตเลวลง หรือชะลอการเปลี่ยนแปลงที่คนเพียงกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งพยายามผลักดันให้เป็นไปแต่ไม่ไข่มโนทัศน์ร่วมของสังคม
- 2.5 เสนอแนะ เร่งเร้า มโนคติของปัจเจกบุคคลให้พยายามปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงพัฒนาทางด้านสังคมอันไม่เคยหยุดนิ่ง

สรุปได้ว่านวนิยายแต่ละชิ้นมีคุณค่าในตัวเอง ทั้งในด้าน อารมณ์ สังคม สติปัญญา จินตนาการ การใช้ภาษา ประวัติศาสตร์ รวมไปถึงทำให้เกิดแรงบันดาลใจ ในการสร้างสรรค์งานประเภทอื่น ๆ ทั้งนี้การอ่านนวนิยายแล้ว ผู้อ่านสามารถวิเคราะห์คุณค่าของเรื่องแล้วนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ วรรณกรรมชิ้นนั้นจะทรงคุณค่ามากขึ้น จุดมุ่งหมายในการแต่ง การศึกษาประวัติของผู้แต่ง สภาพสังคมในสมัยที่แต่ง สามารถทำให้อ่านวิเคราะห์ จุดมุ่งหมายในการแต่งได้ หากผู้อ่านวิเคราะห์จุดมุ่งหมาย ในการแต่งนวนิยายได้อย่างถูกต้องส่งผลให้การวิเคราะห์นวนิยายด้านต่าง ๆ ชัดเจนยิ่งขึ้นสิ่งเหล่านี้ ที่กล่าวมาข้างต้นทั้งหมดเป็นสิ่งที่ผู้อ่านต้องพิจารณา วิเคราะห์และตั้งคำถามตนเองเมื่ออ่านนวนิยาย

ประเภทของนวนิยาย

นักวิชาการหลายท่านได้จำแนกประเภทของนวนิยายไว้หลายประเภท ดังนี้

เปลื้อง ณ นครและ ปราณี บุญชุ่ม (2533 : 220) กล่าวว่า ประเภทของนวนิยายนั้นแบ่งตามเนื้อเรื่องและจุดมุ่งหมายของเรื่อง เช่น นวนิยายประเภทเหตุการณ์ การเผชิญภัย ชีวิตประวัติ การทหาร การจารชน เป็นต้น

พิมาน แจ่มจรัส (2556) หลักเกณฑ์ของการแบ่งประเภทของนวนิยาย ออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. นวนิยายจินตนิมิต คือ เรื่องแต่งที่มีการใช้โลกที่ไม่มีจริง เช่น นรก ดินแดนใต้ดิน เวทมนตร์ อย่าง ทวิภพ ของ ทมยันตี

2. นวนิยายรัก เป็นเรื่องแต่งที่เน้นให้ความรักเป็นแก่นหรือสาระสำคัญ ให้ความรักเป็นเหตุจูงใจให้เกิดเหตุการณ์สำคัญของเรื่อง อย่าง คู่กรรม ของทมยันตี

3. นวนิยายจดหมาย เป็นงานเขียนได้ตอบในรูปจดหมาย ระหว่างตัว อย่าง ทางรัก ของทมยันตี

4. นวนิยายชีวิตเสเพล นำเสนอเรื่องราวเสเพลของตัวละคร โดยเล่าประสบการณ์ทำนองเสียดสีสังคมของตน การเอาตัวรอด โดยมีกล่่าเป็นตอนๆ ไม่มีโครงเรื่องที่แน่นอน อย่างพันธุ์หมาป่า ของ ชาคี กอบจิตติ

องค์ประกอบของนวนิยาย

องค์ประกอบของนวนิยายมีนักวิชาการจำกัดความไว้ ดังนี้

สายทิพย์ นุกุลกิจ (2543 : 100 – 112) กล่าวถึง องค์ประกอบสำคัญของนวนิยายได้

6 ประการ คือ

1. แก่นเรื่อง คือ ทศนะที่ผู้แต่งมีต่อชีวิต หรือสารที่ผู้แต่งต้องการจะสื่อให้ผู้อ่านทราบ

2. โครงเรื่อง คือ เหตุการณ์ชุดหนึ่งที่เกิดขึ้นต่อเนื่องเป็นเหตุเป็นผลต่อกัน กล่าวโดยสรุปคือ กลวิธีการเชื่อมโยงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเรื่องให้ดำเนินต่อเนื่องกันเป็นเรื่องราวอย่างมีเหตุมีผลตั้งแต่ต้นไปจนถึงจุดจบของเรื่อง และให้เกิดผลตามมามากความมุ่งหวังของผู้แต่งจะมีส่วนประกอบดังนี้

2.1 การเปิดเรื่อง

2.2 การผูกปม

2.3 การทวนเรื่อง

2.4 จุดสุดยอด

2.5 การคลายปม

2.6 การปิดเรื่อง

3. ตัวละคร ตัวละคร คือ บุคคลที่ผู้แต่งสมมติขึ้นมาเพื่อให้กระทำพฤติกรรมในเรื่อง คือ ผู้มีบทบาทในเรื่อง หรือผู้ทำให้เรื่องเคลื่อนไหวดำเนินไปสู่จุดหมายปลายทาง

4. บทสนทนา คือ คำพูดของตัวละครที่ใช้โต้ตอบกันในเรื่อง

5. ฉาก คือ สถานที่ เวลา และสภาพแวดล้อมทุกอย่างที่ปรากฏในเรื่องด้วยเพื่อบอกให้ทราบว่าตัวละครกำลังแสดงบทบาทในชีวิตของเขาในสิ่งแวดล้อมอย่างไร

6. บรรยาย คือ ที่ทำหรือทัศนคติของผู้อ่านที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งตามผู้แต่งจะชักพาไป เช่น เส่ร้ามอง กราดเกรี้ยว ขมขื่น เยาะหยัน หรือขบขัน เป็นต้น

กล่าวโดยสรุปในส่วนขององค์ประกอบของนวนิยายนั้นได้แบ่งองค์ประกอบโดยได้ใช้เป็นแนวคิดในการวิเคราะห์นวนิยายในด้านต่าง ๆ คือ แนวเรื่อง แก่นเรื่อง โครงเรื่อง ตัวละคร ฉาก และบทสนทนา

บุรฉัตร บุญสนิท (2542 : 26) กล่าวว่า องค์ประกอบของนวนิยายส่วนต่าง ๆ ได้แก่ โครงเรื่อง ตัวละคร ฉาก บทสนทนา ทรสณะของผู้แต่ง และกลวิธี ดังนี้

1. โครงเรื่อง คือ การผูกเรื่องหรือสร้างเรื่องราวต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินเรื่อง โดยกำหนดพฤติกรรม เหตุการณ์ ความเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นตลอดเวลา และให้มีความเกี่ยวเนื่องกัน โครงเรื่องเป็นองค์ประกอบสำคัญและเป็นพื้นฐานของเรื่อง เน้นการลำดับเหตุการณ์และสถานการณ์ในเรื่อง โครงเรื่องลักษณะทั่วไป เช่น ตอนเปิดเรื่อง การเปิดเรื่องอาจ เริ่มด้วยการแนะนำตัวละคร สถานที่ หรือเหตุการณ์สำคัญ บางครั้งอาจขึ้นต้นด้วยข้อขัดแย้งหรือสถานการณ์ปัญหา การเริ่มเรื่องแบ่งได้ 2 ลักษณะคือ เริ่มเรื่องแบบดำเนินตามปฏิทินกับเริ่มเรื่องโดยย้อนเหตุการณ์สลับไปมา จากนั้นจึงดำเนินเรื่องจนถึงจุดวิกฤตแล้ว จะคลี่คลายไปสู่จุดจบเรื่อง โครงเรื่องจะประกอบด้วยโครงเรื่องใหญ่และโครงเรื่องย่อยรวมกัน

2. ตัวละคร คือ ผู้ที่มีบทบาทในเรื่อง อาจเป็นคนสัตว์หรือสิ่งของก็ได้ ตัวละครเป็นแบบจำลองชีวิตของมนุษย์ การนำเสนอตัวละครทำได้ โดยการบรรยายโดยตรงหรือบอกโดยอ้อม ประเภทตัวละครแบ่งอย่างกว้าง ๆ มี 2 ประเภท คือ ตัวละครหลักกับตัวละครรอง

3. ฉาก สถานที่ เวลา ยุคสมัยและบรรยากาศในเรื่อง ซึ่งเป็นที่เกิดพฤติกรรมของตัวละคร หรือเหตุการณ์ ฉากมีหลากหลายประเภทธรรมชาติ เหตุการณ์ สภาพแวดล้อมเชิงนามธรรม เช่น ค่านิยม จารีต การเมือง เพศ และศีลธรรม ซึ่งฉากช่วยให้พฤติกรรมของตัวละคร น่าเชื่อถือและมีความสมจริง

4. บทสนทนา โดยลักษณะของบทสนทนาที่ดีนั้นต้องมีลักษณะเป็นธรรมชาติคล้ายคลึงกับที่บุคคลพูดคุยกันในชีวิตจริง ต้องมีความเหมาะสมกับบุคลิกลักษณะของตัวละครแต่ละตัวด้วย คือต้องเหมาะสมกับสภาพความเป็นอยู่ ครอบครัวย การศึกษา สภาพทางสังคม ตลอดจนอุปนิสัยใจคอของตัวละคร ถ้อยคำที่ตัวละครใช้ในการพูดคุยกัน ซึ่งแสดงออกถึงความรู้สึกนึกคิด สติสัมปชัญญะ อารมณ์และเจตนาของผู้พูด บทสนทนามีส่วนช่วยในการดำเนินเรื่อง ลักษณะของบทสนทนาที่ดีจะต้องเลือกใช้เหมาะสมกับฐานะและบทบาทของตัวละคร

5. ทรสณะของผู้แต่ง คือ วิธีการเสนอเนื้อเรื่อง ตัวละคร ฉากและเหตุการณ์ในเรื่องเล่าแต่ละเรื่อง ผู้เล่าเรื่อง จะถูกกำหนดโดยผู้แต่ง เรื่องเล่าทุกเรื่องจะมีผู้เล่าเรื่อง ผู้เล่าเรื่องอาจเป็นตัวนักประพันธ์เอง อาจเป็นผู้เล่าที่ไม่ปรากฏตัวในเรื่องมีแต่เสียง หรือนักเขียนอาจจะเลือกตัวละคร

ตัวใดตัวหนึ่งเป็นผู้เล่าเรื่องก็ได้ ส่วนมุมมองเป็นกลวิธีเขียนว่าเรื่องนี้เล่าตามการรู้เห็นของใคร เล่าตามประสบการณ์ของใคร

6. กลวิธี คือ แนวทางที่นักเขียนเลือกใช้ในการเรียบเรียงถ้อยคำเพื่อจะแสดงความคิดหรือแก่นเรื่อง ท่วงทำนองเขียนเกิดจากองค์ประกอบในการใช้ภาษาของนักเขียนแต่ละคน เช่น การเลือกใช้คำ วลี ความเปรียบ ท่วงทำนองโวหาร น้ำเสียงของผู้แต่ง เป็นต้น กลวิธีในการเล่าเรื่องมีทั้งผู้แต่งเป็นผู้เล่าเอง ตัวละครในเรื่องเป็นผู้เล่า ตัวละครคนใดคนหนึ่งเป็นผู้เล่า

ดังนั้น สรุปได้ว่า องค์ประกอบของนวนิยายส่วนต่าง ๆ ได้แก่ โครงเรื่อง ตัวละคร ฉาก บทสนทนา วรรณศิลป์ของผู้แต่ง และกลวิธี ที่ทำให้นวนิยายมีความสมบูรณ์

ตัวละครในนวนิยาย

ตัวละคร เป็นส่วนประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งในวรรณกรรม เช่น นวนิยาย เรื่องสั้น นิทาน บทละคร เป็นต้น เพราะตัวละครจะเป็นผู้แสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ตามเหตุการณ์หรือโครงเรื่องที่ผู้แต่งกำหนดไว้และเป็นตัวเดินเรื่องทำให้เรื่องดำเนินไปจากต้นจนจบมีผู้ให้ความเห็นซึ่งเป็นแนวทางในการศึกษาดังนี้

ม.ล. บุญเหลือ เทพสุวรรณ (2518 : 118) กล่าวถึง ตัวละครในนวนิยายว่าสำหรับตัวละครนั้นเป็นส่วนสำคัญที่สุดของนวนิยายซึ่งแสดงความรู้สึกต่าง ๆ และลักษณะนิสัยให้ผู้อ่านสนใจได้ง่าย ถ้าลักษณะนิสัยของตัวละครไม่เหมาะสมผู้อ่านหรือเนื้อเรื่องดำเนินไปโดยไม่อาศัยลักษณะนิสัยของตัวละครจะถือว่าเป็นนวนิยายไม่ได้ อาจได้รับความเอาใจใส่เฉพาะระยะหนึ่งแล้วก็พ้นความสนใจได้ง่าย

กุหลาบ มลลิกะมาส (2520 : 112) กล่าวว่า ตัวละคร หมายถึง ผู้มีบทบาทในเรื่องหรือบุคคลที่ผู้แต่งสมมติขึ้นมาแสดงพฤติกรรมตามเหตุการณ์ในท้องเรื่องเป็นผู้ที่ได้รับผลจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามโครงเรื่อง ผู้แต่งจะเป็นคนสร้างตัวละครในเรื่องขึ้นโดยกำหนดรูปร่าง หน้าตา เพศ วัย อุปนิสัย บุคลิกภาพ ให้ตัวละครเหล่านี้มีชีวิตจิตใจสามารถแสดงอารมณ์ความรู้สึก พฤติกรรมต่าง ๆ ได้เช่นเดียวกับมนุษย์จริง ๆ การที่ผู้แต่งจะสร้างให้ตัวละครมีลักษณะที่สมจริงได้นั้นจะต้องเป็นผู้ที่เข้าใจธรรมชาติของมนุษย์และใช้ความต้องการของมนุษย์เป็นแนวทางในการสร้างตัวละคร เช่น การสร้างตัวละครให้มีความรัก ต้องการความสนใจ ต้องการเสรีภาพ เป็นต้น

ลักษณะนิสัยตัวละครที่ผู้แต่งสร้างขึ้น โดยปกติมีความแน่นอนคงที่ นอกจากจะมีเหตุการณ์หรือแรงจูงใจที่มีอิทธิพลเพียงพอก็จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอุปนิสัย บุคลิกภาพและพฤติกรรมของตัวละคร ตัวละครจึงมีทั้งประเภทสถิต (Static Character) คือ มีลักษณะประจำตัวคงที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงตั้งแต่ต้นจนจบเรื่อง และประเภทพลวัต (Dynamic Character) คือมีการเปลี่ยนแปลง

อารมณ์ บุคลิกภาพไปตามเหตุการณ์ ประสบการณ์และกาลเวลา ซึ่งในการเปลี่ยนแปลงนี้ผู้เขียนต้องระมัดระวังให้เป็นไปอย่างสมเหตุสมผล

อุดม หนูทอง (2522 : 111 – 114) กล่าวว่า ตัวละคร คือ ผู้ที่รับบทบาทแสดงพฤติกรรมตามเหตุการณ์ในเรื่อง หรือผู้รับผลจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามโครงเรื่องที่กำหนดได้ ตัวละครอาจเป็นคน สัตว์ หรือสิ่งของก็ได้ ซึ่งสอดคล้องกับ สายทิพย์ นุชถกิจ (2543 : 121 – 122) ให้ความหมายของคำว่า ตัวละคร คือบุคคลที่ผู้แต่งสมมติขึ้นมาเพื่อให้กระทำพฤติกรรมในเรื่องมีบทบาทในเรื่อง เป็นผู้ทำให้เรื่องเคลื่อนไหวดำเนินไปสู่จุดหมายปลายทาง ซึ่งไม่ได้หมายถึงมนุษย์เท่านั้น อาจรวมถึง สัตว์ พืช และสิ่งของด้วย รายละเอียดของตัวละครที่ควรศึกษาได้แก่

1. ประเภทของตัวละคร แบ่งตามลักษณะบทบาทและความสำคัญของตัวละครได้ดังนี้
 - 1.1 ตัวละครเอก คือ ตัวละครที่มีบทบาทสำคัญในเรื่อง
 - 1.2 ตัวละครประกอบ คือ ตัวละครที่มีบทบาทรองลงไปจากตัวละครเอก
2. ลักษณะนิสัยของตัวละคร
 - 2.1 ตัวละครที่มีลักษณะไม่ซับซ้อน เช่น เป็นคนดี ใจดี หรือซื่อสัตย์
 - 2.2 ตัวละครที่มีลักษณะซับซ้อน ตัวละครนี้ลักษณะนิสัยคล้ายบุคคลในชีวิตจริง
3. บทบาทหรือบุคลิกภาพของตัวละคร
 - 3.1 ตัวละครที่มีบทบาทคงที่ คือ ตัวละครที่มีบุคลิกที่ตลอดเรื่องตั้งแต่ต้นจนจบ
 - 3.2 ตัวละครที่มีบทบาทไม่คงที่ คือ ตัวละครที่ปรับเปลี่ยนลักษณะนิสัยบุคลิกลักษณะ

และทัศนคติไปตามประสบการณ์หรือสภาพจิตใจได้

ก่อ สวัสดิ์พาณิชย์ (2514 : 177) เสนอแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของบุคลิกภาพว่า

1. ทางกายภาพ ได้แก่
 - 1.1 รูปร่างลักษณะและสุขภาพ
 - 1.2 การพูดจา
 - 1.3 กิริยาท่าทาง
 - 1.4 การแต่งกาย
2. ทางด้านสติปัญญา
3. ทางด้านอารมณ์
4. ทางด้านความสนใจ
5. ทางด้านกำลังใจ
6. ทางด้านอุปนิสัย
7. ทางด้านทัศนคติ
8. ทางด้านการปรับตัวให้เข้ากับสังคม

สายทิพย์ นุกูลกิจ (2543 : 124-123, 149-150) ให้ความหมายของคำว่า ตัวละคร คือ บุคคลที่ผู้แต่งสมมติขึ้นมาเพื่อให้กระทำพฤติกรรมในเรื่อง มีบทบาทในเรื่อง เป็นผู้ทำให้เรื่อง เคลื่อนไหวดำเนินไปสู่จุดหมายปลายทาง ซึ่งมีได้หมายถึงมนุษย์เท่านั้น อาจรวมถึงสัตว์ พืชและ สิ่งของด้วย ซึ่งมีแนวคิดและการกระทำอย่างคน ส่วนรายละเอียดของตัวละครที่ควรศึกษา ได้แก่

1. ประเภทของตัวละคร แบ่งตามลักษณะบทบาทและความสำคัญของตัวละคร ได้ดังนี้

1.1 ตัวละครเอก คือตัวละครที่มีบทบาทสำคัญในการดำเนินเรื่อง หรือตัวละครที่เป็นศูนย์กลางของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งหมด เป็นตัวละครที่มีความขัดแย้งภายในใจหรือ กับตัวละครอื่น

1.2 ตัวละครประกอบ คือ ตัวละครที่มีบทบาทรองลงไปจากตัวละครเอก เป็นตัวละครที่ทำให้เรื่องราวหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับตัวละครเอกเคลื่อนไหวไปสู่จุดหมายปลายทาง ตัวละครประกอบบางตัว อาจมีบทบาทเด่นพอ ๆ กันกับตัวละครเอกก็ได้ แต่มักเป็นฝ่ายตรงข้ามกับตัวละครเอก

2. ลักษณะนิสัยของตัวละครการกำหนดลักษณะนิสัยของตัวละครนิยามทำกัน 2 วิธีคือ

2.1 ตัวละครที่มีลักษณะไม่ซับซ้อน คือ ตัวละครที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อให้เป็นตัวแทน ความคิดหรือลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งเพียงอย่างเดียว เช่น เป็นคนดี ใจดีหรือชั่วร้าย เป็นต้น

2.2 ตัวละครที่มีลักษณะซับซ้อน คือ ตัวละครที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อให้มีลักษณะนิสัย หลากหลายคล้ายกับปุถุชนธรรมดาทั่วไป

3. บทบาทหรือนุคลิกภาพของตัวละคร การกำหนดบทบาทหรือนุคลิกภาพของตัวละครมีอยู่ 2 วิธี คือ

3.1 ตัวละครที่มีบทบาทคงที่ คือ ตัวละครที่มีบุคลิกที่ตลอดเรื่องตั้งแต่ต้นจนจบ ตอนเปิดเรื่องมีลักษณะนิสัยอย่างไร ตอนจบเรื่องก็ยังมีลักษณะนิสัยอย่างนั้น

3.2 ตัวละครที่มีบทบาทไม่คงที่ คือ ตัวละครที่ปรับเปลี่ยนนิสัย นุคลิกลักษณะและทัศนคติไปตามประสบการณ์หรือสภาพจิตใจได้เมื่อมีเหตุผลอันสมควรหรือ เกิดจากสิ่งแวดล้อม เป็นตัวการสำคัญที่ทำให้บุคลิกภาพของตัวละครเปลี่ยนแปลงไป

รัช ปลูกโทท (2527 : 94-95) ได้อธิบายเกี่ยวกับวิธีการสร้างตัวละคร ซึ่งนิยามสร้างด้วยกัน 5 แบบ คือ

1. การสร้างตัวละครแบบพิมพ์เขียว (Stereo Types) เป็นตัวละครที่เป็นแบบ ตัวเอกของเรื่องที่มีพฤติกรรมเป็นมาตรฐานถอดมาจากชีวิตจริง และเป็นภาพคนจริง ๆ ในสังคมนั้น ๆ ผู้อ่านจะมีความรู้สึกว่าเป็นบุคลิกของบุคคลในสังคม ซึ่งเป็นบุคลิกที่เหมาะสมกับฐานะ อาชีพของตัวละครนั้น

การสร้างตัวละครแบบนี้ผู้เขียนมีความมุ่งหมายที่จะแสดงภาพผิวเผิน เห็นได้ง่ายจากภายนอก ไม่มีลักษณะเงื่อนงำซับซ้อน จะพบมากในนวนิยายครอบครัว

2. การสร้างตัวละครแบบธรรมเนียมนิยม (Stock Characters) มีลักษณะ การสร้างตัวละครแบบอุดมการณ์ ซึ่งอาจจะเรียนแบบมาจากวีรบุรุษ หรือตัวละครในวรรณคดี โบราณที่ตัวละครเอกมีความเก่งกล้าสามารถ รักเกียรติ เสียสละ เป็นตัวอย่างที่ดีแก่บุคคลทั่วไป

3. การสร้างตัวละครแบบนิทานเปรียบเทียบ หรือสัญลักษณ์ (Allegorical and Symbolical Characters) มักพบในวรรณกรรมประเภทบทประพันธ์ การสร้างตัวละครในแบบนี้ ผู้เขียนจะกำหนดให้ตัวละครในเรื่องเชื่อมโยงกับบุคคลจริง ๆ เช่น สร้างอัศวินมาให้เป็นตัวแทน ของคนดีมีศีลธรรม การสร้างตัวละครแบบนี้ยังไม่ค่อยนิยมในวงการนักเขียนไทย

4. การสร้างตัวละครแบบมิติสมบูรณ์ (Full-Dimensional Character) คือ การสร้างตัวละครที่มีลักษณะอุปนิสัยที่พัฒนาไปตามเหตุการณ์และเวลา ทั้งนี้เรื่องราวของตัวละครต้องมีมากมาย เป็นเรื่องราวที่แสดงพฤติกรรมหนึ่งช่วงชีวิตของตัวละคร ผู้เขียนมีจุดมุ่งหมาย แนวคิดผ่านพฤติกรรมของตัวละครทุกแง่มุม

5. การสร้างตัวละครแบบคงที่ตลอดเวลา (The Permanence and Universality of Characters) ตัวละครประเภทนี้มีลักษณะพื้นธรรมชาติ เพราะคงที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลง ถึงแม้เวลาจะล่วงเลยไปนานเพียงใด ตัวละครก็ยังมีนิสัย ความประพฤติ การพูดจาและบุคลิกอื่น ๆ คงที่ ผู้เขียนอาจเปลี่ยนเนื้อเรื่อง หากแต่ยังใช้ตัวละครเดิม มีบุคลิกภาพเดิม ส่วนใหญ่เป็นบุคลิกตัวละครเป็นที่คุ้นเคยกับผู้อ่าน

วิภา กงกะนันทน์ (2533 : 89 – 94) ให้ข้อคิดเกี่ยวกับการพิจารณาการสร้างตัวละครของนักประพันธ์ มีอยู่ 5 แนว คือ

1. สร้างให้สมจริง (Realistic) การสร้างตัวละครให้สมจริง นักประพันธ์ต้องรู้ว่าของจริงมีลักษณะธรรมชาติอย่างไร ถ้าตัวละครเป็นคนไม่ว่าจะเป็นจริงหรือสมมติเราจะต้องได้เห็นลักษณะและธรรมชาติของตัวละครว่ามีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางกาย อารมณ์และปัญญา เมื่อสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนไป ตัวละครจะดูสมจริงก็ต่อเมื่อแสดงธรรมชาติของบุุคคลนั้น คือ มีกิเลสและอวิชชา คือ ความรัก ความโลภ ความหลง ความอิจฉา เป็นต้น ในสัดส่วนที่ต่างกันในแต่ละตัวละคร ทั้งนี้ย่อมขึ้นกับพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อม

2. สร้างตามอุดมคติ (Idealistic) คือ การสร้างตัวละครที่ดีกว่าที่เป็นอยู่โดยผู้ประพันธ์ ใช้ศรัทธา ความปรารถนา และระบบค่านิยมส่วนตัวในเรื่องความดี ความงาม ความถูกต้องและยุติธรรมเป็นเกณฑ์ในการสร้างตัวละคร ตัวละครแบบนี้จะขาดความสมจริงก็จะดึงมาผิดธรรมชาติ เพราะตามธรรมชาติมนุษย์หรือสัตว์ย่อมมีกิเลสหรืออวิชชา

3. สร้างแบบเหนือจริง (Surrealistic) วัตถุประสงค์ในการสร้างตัวละครแบบนี้คือเพื่อสร้างความตื่นเต้น มิได้ต้องการหลอกลวงหรือมอมเมาผู้อ่านแต่อย่างใด เพราะการหลอกลวงหรือมอมเมานั้นทำได้วิธีอื่นง่ายกว่าด้วยการสร้างวรรณกรรมมาก

4. สร้างแบบบุคคลาธิฐาน (Personification) ตัวละครแบบนี้จะเป็นสรรพสิ่งต่าง ๆ ที่มีใช้มนุษย์แต่ผู้เขียนกำหนดบทบาทและพฤติกรรมไว้เหมือนกับมนุษย์

5. สร้างโดยการใช้ตัวละครแบบฉบับ (Type) เป็นตัวละครที่มีลักษณะคงที่ไม่ว่าในเวลาและสถานที่อย่างใดก็มีลักษณะนิสัยและพฤติกรรมเช่นเดิมไม่เปลี่ยนแปลง เรียกว่า ตัวละครไร้ชีวิต ผู้อ่านสามารถเดาเหตุการณ์ล่วงหน้าได้ว่าเมื่อมีปัญหาตัวละครจะแก้ปัญหาอย่างไร

ดังนั้นตัวละครที่ปรากฏในนวนิยายจำแนกเป็น 2 กลุ่ม คือ ตัวละครเอกและตัวละครรอง
คุณสมบัติตัวละครเอกหญิงในนวนิยาย

ในการสร้างตัวละครเอกหญิง นักประพันธ์ย่อมสร้างตัวละครให้สมจริงและทำให้มีผู้สนใจติดตามผลงานเขียน ดังนี้

ฟิลิปดา (2549 : 114-117) กล่าวในหนังสือ 100 คำถามสร้างนักเขียนว่า คุณสมบัติของตัวละคร คือ ต้องมีที่มาที่ไป มีเป้าหมายของตนเอง มีลักษณะนางเอกสำเร็จรูป 12 แบบ คือ

1. สาวที่มีความมุ่งมั่น ฉลาดหลักแหลม มีความรับผิดชอบสูง
2. สาวเจ้าเสน่ห์ สวย หยิ่ง น่าค้นหา
3. สาวร้ายจอมวิน เอาแต่ใจ ตรงไปตรงมา
4. สาวแสนชน มีความกล้าหาญ จริงใจ
5. สาวช่างฝัน มองโลกในแง่ดี
6. สาวผู้นำสงสาร ใส่ชื่อ ชีวิตเต็มไปด้วยความยาวลำบาก
7. สาวเจ้าระเบียบ เจียบขี้น มีวินัยฉลาดไวภายใน
8. สาวเลือดเดือด ทุกภารกิจที่รับผิดชอบต้องสำเร็จ
9. สตรีผู้โอบอ้อม เต็มไปด้วยความอบอุ่น เจียบสงบ
10. สาวชื่อจอมเป็น อาจถูกล้อเลียนเป็นตัวตลกของใคร ๆ
11. สตรีผู้สูงศักดิ์ ชีวิตชั้นสูง หัวใจที่ต้องคำนึงถึงประเทศเป็นหลัก
12. นางเอกในฝัน สวย เก่ง ฉลาด รู้ทันคน

ดังนั้นคุณสมบัติของตัวละครเอกหญิง มี 12 ลักษณะ ซึ่งผู้ประพันธ์จะสร้างจากอุดมคติหรือดัดแปลงจากนางเอกในนวนิยายอื่นที่ผู้ประพันธ์ประทับใจ

สรุป ตัวละครเอกหญิง คือ บุคคลที่ผู้แต่งสมมุติขึ้นมาเป็นเพศหญิงเพื่อให้ดำเนินบทบาทเด่นเป็นเรื่องราวในนวนิยายที่ผู้แต่งสร้างให้สมจริงเหมือนกับมนุษย์จริง

ภูมิหลังของพงศกร จินดาวัดนะ

พงศกร (รอยไหม, 2550 : 542) เป็นทั้งชื่อจริงและนามปากกาของ นายแพทย์พงศกร จินดาวัดนะ จบการศึกษาจาก คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น และอบรมเป็นผู้เชี่ยวชาญ สาขาเวชศาสตร์ครอบครัวจาก Pennsylvania State University ประเทศสหรัฐอเมริกา อดีตเคยรับราชการเป็นแพทย์ประจำอยู่ที่กลุ่มงานเวชกรรมสังคม โรงพยาบาลราชบุรี ปัจจุบันทำงานในตำแหน่ง Senior Director of Communication ประจำอยู่ที่ศูนย์การแพทย์ โรงพยาบาลกรุงเทพและ เป็นนักเขียนในโครงการ For My Heroes ร่วมกับ กิ่งฉัตรและปิยะพร ศักดิ์เกษม ที่ช่วยกันหารายได้ ช่วยเหลือทหารในสามจังหวัดภาคใต้ที่ได้รับบาดเจ็บจากการปฏิบัติหน้าที่

การฉายแววนักเขียนของพงศกร (อ้างในไทยรัฐ, 2555: ออนไลน์) เริ่มจากการได้รับ แรงสนับสนุนจากบิดามารดา ผลงานเรื่องสั้นเรื่องแรกชื่อ ปุกปุย ได้รับการตีพิมพ์ในนิตยสารสวิตา เมื่อตอนอายุ 11 ปี ปัจจุบันพงศกรมีสำนักพิมพ์เป็นของตนเองร่วมกับน้องสาว ชื่อ สุลวัน จันทรวรินทร์ และน้องชาย ชื่อ อรรถรัตน์ จันทรวรินทร์ ในนาม groove publishing โดยตีพิมพ์ ผลงานของตนเอง รวมทั้งผลงานของ จินตวีร์ วิวัธน์ และของนักเขียนท่านอื่น ๆ ที่มีผลงานในแนว ลึกลับ สยองขวัญ ผี และเรื่องเหนือธรรมชาติ เช่น สาปภูษาเป็นนวนิยายเกี่ยวกับผ้าโบราณเรื่องแรก ที่พงศกร จินดาวัดนะได้ประพันธ์ขึ้น สืบเนื่องจากเขาเป็นคนราชบุรีโดยกำเนิด และได้ยินเรื่องเล่า จากผู้เฒ่าผู้แก่ เกี่ยวกับผ้าตีนจกอุบลว ซึ่งเป็นผ้าที่มีชื่อเสียงของจังหวัด อีกทั้งคนไข้ของพงศกร จินดาวัดนะ หลายคนมีอาชีพทอผ้าและบ้านคุณแม่ และญาติผู้ใหญ่ของพงศกรนิยมใช้ผ้าอุบลวกัน จึงทำให้พงศกรได้มีโอกาสได้สัมผัสกับผ้าที่ใช้มือทอ ใช้ไหมปักมาตั้งแต่เด็ก วันหนึ่งได้ไปเดิน เทียวที่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ เห็นผ้าทองและบังเอิญเห็นรอยด่าง ๆ บนผ้า จึงนึกว่าอาจเป็นรอย เลือดจาง ๆ แล้วคิดไปต่อว่าผ้านี้ใครเป็นผู้ทอมีที่มาที่ไปอย่างไร ต้องมีเบื้องหลังอะไรสักอย่าง เกี่ยวกับผ้าแน่ จึงเกิดมาเป็นนวนิยายเรื่องสาปภูษา ที่เกิดจากความอาฆาตแค้นของหญิงสาวคนหนึ่ง ที่มีพลังรุนแรง ได้ถูกผนึกฝังลึกลงในผืนผ้า และคร่าชีวิตผู้บริสุทธิ์หลายต่อหลายคนให้ตายตกไป กับคำสาปแช่ง ความแค้นอันมีเหตุมาแต่รักยากจกสิ้นสุดลงได้ง่ายๆ ทุกเส้นด้ายในผืนผ้า ถูกตรา ตีรังไว้ด้วยแรงพยาบาท แทกรผ่านกาลเวลา มิได้ถูกลบเลือน เหมือนจะดำรงสืบไปในรันดร์กาล นวนิยายเรื่องนี้เป็นจุดกำเนิดให้พงศกรได้ค้นข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับเรื่องผ้าของไทยเยอะมาก ได้ไป ตามพิพิธภัณฑ์ผ้าหลายแห่ง

ครั้งเมื่อพงศกร เดินทางไปหลวงพระบางประเทศลาว เพื่อช่วยงานกระทรวง สาธารณสุข มีโอกาสได้ชมพิพิธภัณฑ์ผ้าของลาว และได้พักอยู่ที่บ้านเพื่อนอาจารย์ชื่อว่า “วัน” ครั้งหนึ่งไปพิพิธภัณฑ์ผ้าของลาวกลับมา พี่วันได้สอบถามว่าไปไหนมา เมื่อเขากล่าวว่าไป

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติลาว ก็ถามต่อว่าชอบอะไรบ้าง พงศกรจึงตอบพี่วันว่า เห็นผ้าที่เป็นฉลองพระองค์ของเจ้ามหาชีวิตที่เขาแสดงอยู่ คิดว่าผ้าผืนนั้นสวยมาก จากนั้นพี่วันจึงนำผ้าที่เขาเก็บไว้ในห้องใต้ดิน ผ้านั้นคือฉลองพระองค์ที่เขาเตรียมไว้ให้เจ้ามหาชีวิตศรีสว่างวัฒนาหรือเจ้ามหาชีวิตองค์สุดท้ายของลาว เพื่อสวมในพิธีราชาภิเษก ซึ่งทอดด้วยดั้นเงิน แต่ปรากฏว่าเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองก่อน ให้ยกเลิกระบบกษัตริย์ เจ้าศรีสว่างวัฒนาจึงถูกเชิญเสด็จไปกักตัวไว้ที่ค่ายและผ้าผืนนี้ที่ยังทอดค้างอยู่ก็ถูกยกไปทิ้งก็เอาไปไว้ที่ห้องใต้ดิน จึงเกิดเป็นแนวคิดเขียนนวนิยายเรื่องรอยไหมขึ้นมา แต่เปลี่ยนให้เป็นเรื่องของผ้าที่เจ้าหญิงคนหนึ่ง กำลังจะต้องทอใช้ในงานแต่งงาน แต่ว่าทอไม่เสร็จด้วยเหตุผลบางอย่าง

เนื่องจากนายแพทย์พงศกร จินดาวัฒนะ ได้สืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับผ้า ทั้งผ้าไทย และผ้าในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พบว่า ผ้าเหมือนกันแต่เบื้องหลังไม่เหมือนกันเลย ลายไม่เหมือนกัน และลายทุกอันล้วนแล้วแต่มีที่มาที่ไป ยิ่งไปหา ยิ่งเห็น ยิ่งรู้ ก็ยิ่งรู้สึกว่ามันมีอะไรมาเกินกว่าจะเก็บเอาไว้ในสาปฏาเรื่องเดียว ประกอบกับตอนนั้นกำลังจะเขียนเรื่องรอยไหมซึ่งเป็นเรื่องของทางลาว ก็เลยเอาข้อมูลที่ได้จากเรื่องสาปฏาเอามาแบ่งใส่ในรอยไหมด้วย จากนั้นจึงเกิดนวนิยายต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับผ้าตามมา เช่น กี่เพ้า กล่าวคือได้รับแรงบันดาลใจในการประพันธ์ เมื่อพงศกรไปเข้าชมนิทรรศการแฟชั่นเสื้อผ้านานาชาติ ที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑสถาน The MET มลรัฐนิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา ขณะนั้นทางพิพิธภัณฑสถาน The MET จัดแสดงชุดกี่เพ้าของบุคคลสำคัญในประเทศจีน และรู้สึกประทับใจในความงดงามของกี่เพ้า จึงเกิดแนวคิดจะเขียนนวนิยายเกี่ยวกับกี่เพ้า จากนั้นศึกษาค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับผืนผ้าจีน เป็นเรื่องของ รอยรัก แรงเค้นจากปรภพ ผังลึกในกี่เพ้าชุดงาม

นวนิยายเรื่อง กลกิโมโน เดิมทีได้ร่างนวนิยายไว้บ้าง วันหนึ่งคุณอรุณธรา ภาณุพันธ์ เข้ามาสอบถามเกี่ยวกับนวนิยายผ้าญี่ปุ่นกับพงศกร เพื่อจะนำมาสร้างละครให้ธงไชย แมคอินไตย์ เป็นนักแสดงนำชาย พงศกรได้ศึกษาเกี่ยวกับกิโมโนของผู้ชายญี่ปุ่น พบว่า มีศิลปินญี่ปุ่นท่านหนึ่งเคยไปรบสงครามโลกกลับมาแล้วเขาไม่อยากเป็นทหาร จึงรับงานช่วงต่อตระกูลเขา ที่เป็นตระกูลทอผ้ากิโมโน จึงสร้างตัวเอกในละครชายและผสมผสานเรื่องราวกับนิทานพื้นบ้านของชาวญี่ปุ่นเกี่ยวกับเทพเจ้านกกระเรียนและเบื้องหลังของกิโมโนที่ทำให้เทพเจ้านกกระเรียนตกสวรรค์ รอคอยนางเอกมาทำภารกิจหาคณะเรียนทองคำ เพื่อใช้ขนนกกระเรียนทองคำทอกิโมโนเพื่อกลับสวรรค์

ส่วนนวนิยายเรื่องกำไลมาศเกิดจากการพงศกรเป็นนักเขียนที่ชื่นชอบในการแต่งนวนิยายเรื่องผี จึงแต่งเรื่องหญิงสาวที่อาภัพรัก ถูกคนรักทอดทิ้ง และคนรักเขาได้สร้างกำไลให้สวม จากนั้นกำไลก็ถูกผู้หญิงอีกคนดัดมือเพื่อเอากำไลแย่งไป หญิงสาวจึงออกตามหากำไลคืนด้วยความแค้น

เห็นได้ว่านวนิยายของพงศกร นับตั้งแต่เรื่อง รอยไหม สถาปนา กำไลมรกต ที่ฟ้า กลกิโมโน เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับผีและสิ่งเหนือธรรมชาติทั้งสิ้น แต่นวนิยายที่คัดเลือกมาศึกษาครั้งนี้ มี 2 เรื่องที่แตกต่างกัน ได้แก่ กลรักสตรอร์เบอร์รี่ และมาดามดัน ทั้งสองเรื่องเป็นนวนิยายแนวสนุกสนานตามฉบับของผู้หญิงในสังคมยุคใหม่ ในงานวิจัยนี้จึงศึกษาสถานภาพและบทบาทของ ตัวละครหญิงในนวนิยายของพงศกร จำนวน 8 ตัวละคร ได้แก่ เเรริน มะณีริน ไหมพิม เพกา พัสศรี อันยารินคารา และเกล้ามาศ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้รวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาสถานภาพและบทบาทของตัวละครเอกหญิงในนวนิยายของพงศกร เพื่อเป็นแนวทางในการทำวิทยานิพนธ์ ดังนี้

สุรีย์ สุวรรณภาค (2529) ศึกษาบทบาทของสตรีในด้านสิทธิทางเพศ โดยศึกษาจากตัวละครหญิงในนวนิยายไทยช่วง พ.ศ. 2444 – 2501 พบว่า ภูมิหลังทาง สังคม ได้แก่ ค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม กฎหมาย และเศรษฐกิจ มีอิทธิพลต่อบทบาทของสตรี ตัวละครหญิงในนวนิยายไทยช่วงหลังการเปลี่ยนแปลง การปกครอง จึงได้รับสิทธิทัดเทียมบุรุษสามารถประกอบอาชีพได้แทบทุกอย่างเท่าที่บุรุษกระทำ บิดามารดาให้สิทธิในการปกครองตนเอง แก่บุตรสาวมากขึ้น โดยเฉพาะการเลือกคู่ครอง ภรรยาเริ่มมีบทบาทในครอบครัวมากขึ้น บางคนเป็นผู้นำครอบครัวแทนสามี ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับฐานะทางเศรษฐกิจ ส่วนการเป็นมารดายังคงรักษาบทบาทเดิม แสดงให้เห็นว่าการกำหนดบทบาทของสตรีในนวนิยายสอดคล้องกับสภาพของสังคมแต่ละช่วง

ในปีเดียวกัน อำพรธ โอตระกูล (2529) ศึกษาตัวละครหญิงในนวนิยายแบบเอกซิสเทิลเซียลิสต์ (Existentialist) เป็นนวนิยายแนวปรัชญาว่าด้วยเสรีภาพของมวลมนุษยชาติ ของ ซิโมน เดอ โบวัวร์ จากการศึกษาสามารถจำแนกตัวนางได้เป็น 3 ประเภทด้วยกัน คือ

ประเภทที่หนึ่ง ตัวนางที่มีความเห็นว่า ควรมีฐานะเท่าเทียมกับบุรุษในทุกกรณีและควรประพฤติตนเยี่ยงบุรุษแม้ในเรื่องของความรักและการแต่งงาน

ประเภทที่สอง ตัวนางประเภทที่ไม่สนใจจะแข่งขันกับบุรุษ แต่ต้องการเป็นตัวของตัวเอง เป็นอิสระจากกรอบขนบธรรมเนียมประเพณีตลอดจนกรอบซึ่งกีดกัน มนุษย์โดยธรรมชาติ ไม่สนใจที่จะดำรงชีวิตตามแบบฉบับของกุลสตรี

ประเภทที่สาม ประเภทที่ต้องการเป็นทั้งสองแบบในขณะเดียวกัน คือ ต้องการดำรงตนให้ถูกต้องตามแบบฉบับอันดีงามของกุลสตรี ขณะเดียวกันก็ใฝ่ฝันที่จะเป็น อิสระจากกรอบขนบธรรมเนียมประเพณีและเป็นตัวของตัวเอง

ถึงแม้ว่าตัวนางเหล่านี้ยังคงหมกมุ่นอยู่กับปัญหาส่วนตัว คือ เรื่องความรักและความสำเร็จในชีวิต โดยพยายามรักษาเสรีภาพส่วนตัวไว้ก็ตาม อย่างน้อยเธอก็สามารถเลือกทางเดินด้วยตนเอง

ต่อมา ศรีจันทร์ พันธุ์พานิช (2534) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับสถานภาพและบทบาทของผู้หญิงจากวรรณคดี สรุปไว้ว่า สถานภาพและบทบาทของผู้หญิงในสมัยก่อนนั้นยังด้อยกว่าผู้ชายมาก ทั้งนี้เนื่องจากวัฒนธรรม ประเพณี และค่านิยมเดิมปลูกฝังให้ลูกสาวเรียนทางการบ้านการเรือน เพื่อเตรียมการไว้สำหรับอนาคตและความคิดดังกล่าวก็ถูกถ่ายทอดต่อ ๆ กันมาจนกลายเป็นค่านิยม คือ ผู้หญิงควรมีบทบาทเพียงเป็นแค่ภรรยาหรือมารดาของลูกเท่านั้น ไม่มีสิทธิและอำนาจในการตัดสินใจเท่าผู้ชาย ส่วนค่านิยมของผู้หญิงในงานวรรณกรรม ศรีจันทร์ได้สรุปไว้ว่า เนื่องด้วยผู้หญิงมีร่างกายและอุปนิสัยใจคอโดยทั่วไปอ่อนแอกว่าผู้ชาย ผู้หญิงจึงถูกกำหนดให้ทำงานที่เหมาะสมกับเพศของตน เช่น งานบ้านงานเรือน งานเย็บปักถักร้อย งานอบรมเลี้ยงดูเด็ก งานปรนนิบัติเพศชาย สังคมของผู้หญิงก็คับแคบ มักวนเวียนอยู่แต่เรื่องภายในบ้าน มิได้รับบทบาทต่อบ้านเมือง ผู้หญิงในสมัยก่อนมักมีความคิดอยู่แต่เรื่องการแต่งกายให้สวยทันสมัย และมีความหวังอันสูงสุดอยู่ที่ความรัก ต่อมาผู้หญิงได้รับการศึกษามากขึ้น ทำให้ผู้หญิงมีความคิดเปลี่ยนแปลงไป ภาพผู้หญิงที่เรียบร้อยอยู่กับเห่าเผือกกับเรือน ก็เริ่มเปลี่ยนไปเป็นผู้หญิงที่มีความกล้า และมีความอิสระมากขึ้น เช่นมีความอิสระในเรื่องการคบเพื่อนต่างเพศมีความนิยมในการเลือกคู่ครองเอง ตลอดจนมีประสิทธิภาพในการทำงานได้อย่างเทียบเท่าเทียมใกล้เคียงกับผู้ชาย

ในปี พ.ศ. 2541 วีรวัฒน์ อินทรพร วิจัยเรื่องแนวคิดสตรีนิยมในนวนิยายของโศคนิพนธ์ พบว่า ตัวละครหญิงที่โศคนิพนธ์นำเสนอไว้ในนวนิยายทุกเรื่องนั้น เป็นภาพจำลองที่ผู้เขียนนำมาจากผู้หญิงที่อยู่ในสังคม เป็นตัวละครที่ไม่มีลักษณะพาฝัน การได้รับสิ่งต่าง ๆ ในชีวิตของตัวละครไม่ใช่ได้มาจากโชคชะตาหรือเหตุบังเอิญ แต่เป็นผลมาจากความเพียรพยายามและความอดทนในการสร้างเนื้อสร้างตัว ตัวละครหญิงของโศคนิพนธ์มีความสมจริง เป็นผู้หญิงธรรมดาที่มีเลือดเนื้อและพบเห็นได้ทั่วไป เป็นการสะท้อนให้เห็นว่าผู้หญิง ไม่จำเป็นต้องสวยหรือมีความรู้ที่สูงส่ง เพียงแต่ขอให้มีความคิดที่เป็นตัวของตัวเอง กล้าคิดกล้าทำ มีลักษณะของการสร้างสรรค์ ก็สามารถนำพาตัวเองไปสู่จุดหมายที่ต้องการได้ การที่โศคนิพนธ์นำชีวิตและเรื่องราวของผู้หญิงธรรมดาในสังคมมานำเสนออาจเป็นเพราะผู้หญิงเหล่านี้เป็นชนกลุ่มใหญ่ในสังคมที่อาจประสบกับปัญหาในเชิงสตรีซึ่งเป็นที่ที่โศคนิพนธ์มองเห็นถึงความอยุติธรรมที่ผู้หญิงเหล่านี้ได้รับ และต้องการสร้างกำลังใจให้แก่สตรีเพื่อดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องและมีคุณค่าของตัวเองต่อผู้อื่น และต่อสังคมโดยส่วนรวม ปัญหาทุกปัญหาที่เกิดขึ้นกับสตรี จัดได้ว่าเป็นปัญหาเรื้อรังที่รอความร่วมมือในการแก้ไขจากทุกฝ่าย เพื่อให้ปัญหานี้บรรเทาเบาบางลงไปในสังคมไทย แต่อย่างไรก็ตามสตรีควรมีจิตสำนึกร่วม

ในปัญหาของตนเอง และสมควรร่วมกันพัฒนาตนเองอย่างสร้างสรรค์ อย่าคิดรอคอยแต่ความช่วยเหลือจากผู้อื่นแต่เพียงฝ่ายเดียว

ในปี พ.ศ. 2542 มยุรา พรหมอวน วิจัยเรื่องแนวคิดและทัศนคติเกี่ยวกับสตรีในนวนิยายของ นันทนา วีระชน ในช่วงปี พ.ศ. 2517-2528 ได้กล่าวสรุปไว้ว่า เมื่อสังคมไทยเปลี่ยนไปนวนิยายของ นันทนา วีระชน ได้สะท้อนให้เห็นทัศนะของผู้ประพันธ์ว่า ผู้ประพันธ์ได้สร้างเนื้อหาของนวนิยาย และกำหนดตัวละครของตน ให้มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคมในยุค สมัยนั้นด้วย อาจกล่าวได้ว่า นันทนา วีระชน ได้พยายามส่งเสริม สนับสนุนให้สตรีในยุคนั้นมีบทบาททัดเทียมกับบุรุษในทุก ๆ ด้าน แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทสตรีของนันทนา วีระชน เป็นแนวความคิดที่มีลักษณะร่วมสมัยที่น่าสนใจ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่จะสนับสนุนให้สตรีได้ออกมาแสดงความสามารถและเรียกร้องสิทธิให้สตรีรุ่นใหม่ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาตนเองและสังคม โดยเฉพาะการสะท้อนให้เห็นภาพบทบาทของตัวละครสตรี ที่ค่อนข้างจะสอดคล้องหรือใกล้เคียงกับสภาพความเป็นจริงของสังคมนั้น ซึ่งกล่าวได้ว่าผู้ประพันธ์แสดงทัศนะที่เป็นนิมิตหมายอันดีในอันที่จะสร้างจิตสำนึกให้คนในสังคมได้เห็นความสามารถและคุณค่าของสตรีอย่างที่เคยได้รับมาในอดีต และเสรีภาพของมวลมนุษยชาตินั้นมีเท่าเทียมกัน หากบุรุษและสตรีมีความเข้าใจและมีความตระหนักว่าสตรีมีความสำคัญทัดเทียมกับบุรุษสังคมก็จะดำเนินไปอย่างสงบสุข

ดวงทิพย์ คุ้มมณี (2546) ศึกษาสถานภาพและบทบาทของตัวละครหญิงในนวนิยาย : กรณีศึกษานวนิยายของกึ่งจักร ปีพ.ศ. 2535 – 2544 รวม 15 เรื่อง ผลการศึกษา พบว่า สถานภาพและบทบาทของตัวละครหญิงในนวนิยายทั้งในครอบครัวและสังคม สะท้อนภาพชีวิตของผู้หญิงในสังคมปัจจุบัน มีทั้งความสอดคล้อง กับแนวคิดสิทธิสตรีในปัจจุบัน ส่วนปัญหาที่ตัวละครหญิงในนวนิยายยังต้องประสบอยู่ เป็นปัญหาเรื่องการถูกล่วงละเมิดทางเพศ และความคาดหวังจากสังคมเกี่ยวกับความเป็นผู้หญิง โดยเฉพาะคุณลักษณะของผู้หญิงร่วมสมัย ซึ่งเป็นประเด็นที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษา และหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่ผู้หญิงในสังคมได้รับต่อไป พบว่าผู้หญิงควรมีความเป็นผู้หญิงร่วมสมัยไม่ว่าจะมีความรู้ความสามารถและพึ่งพาตนเองได้อย่างไร ก็ควรคงคุณค่าของความเป็นผู้หญิงไทยไว้และหญิงชายมีความแตกต่างกันทางกายภาพ ทำให้ถูกกำหนดบทบาทที่แตกต่างกันมาแต่โบราณกาล หากแต่ว่าการอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสงบสุขต่างฝ่ายต่างต้องเคารพสิทธิซึ่งกันและกัน ทัศนคติดังกล่าว สอดคล้องกับแนวคิดสิทธิสตรีแบบสังคมนิยม ซึ่งนักเขียนสะท้อนออกมาในรูปแบบแนวคิดค่านิยมและอุดมการณ์ในการดำเนินชีวิตของตัวละครหญิง

นอกจากนี้ อรรถภาค เล้าจินตนาศรี (2548) ศึกษาตัวละครหญิงในนวนิยายของศรีบูรพา : ศึกษาสถานภาพ บทบาท และสำนึกทางสังคม ผลการวิจัยพบว่า สถานภาพและบทบาททั้งที่สอดคล้อง

และไม่สอดคล้องกันของตัวละครหญิงในนวนิยายของศรีบูรพา มีความสำคัญต่อโครงเรื่องของนวนิยายและมีผลชะตากรรมของตัวละครไม่มากนักน้อย สำนักทางสังคมของตัวละครหญิงในนวนิยายของศรีบูรพา เกิดจากประสบการณ์ตรงและผลกระทบจากเหตุการณ์ต่อตัวละครหญิง โดยเริ่มต้นจากความต้องการสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลไปสู่สำนักในฐานะที่เป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคม พัฒนาการบุคลิกภาพภายในของตัวละครหญิงเป็นผลมาจากการได้รับบทเรียนจากความผิดพลาดในชีวิต พัฒนาการด้านสถานภาพของตัวละครหญิงเป็นการเลื่อนสถานภาพสูงขึ้นด้วยการเป็นภรรยาของชายที่มีฐานะและชนชั้นสูงกว่า และพัฒนาการด้านสำนักทางสังคมเป็นการพัฒนาจากส่วนตัวสู่ส่วนรวม และเป็นการพัฒนาจากสำนักส่วนบุคคลสู่การปฏิบัติ

ปีนหล้า ศิลาบุตร (2551) ศึกษาสถานภาพและบทบาทของตัวละครหญิงในนวนิยายของปิยะพร ศักดิ์เกษม ผลการวิจัยพบว่า ตัวละครหญิงในนวนิยายของปิยะพร ศักดิ์เกษม ประกอบด้วย ตัวละครหลัก ตัวละครรอง และตัวละครประกอบ ผู้เขียนสร้างตัวละครหลักให้มีลักษณะที่ซับซ้อนและมีบุคลิกหลายลักษณะ ตัวละครรองมีลักษณะนิสัยไม่ซับซ้อน และมักมีบทบาทเป็นคู่เทียบกับตัวละครหลัก และตัวละครประกอบมีบุคลิกน้อยลักษณะ และเป็นส่วนเสริมในการดำเนินเรื่อง ตัวละครหญิงใน นวนิยายของปิยะพร ศักดิ์เกษม มีสถานภาพและบทบาท 2 ด้านคือ ด้านแรกสถานภาพและบทบาทในครอบครัว ได้แก่ สถานภาพของลูกสาว มีบทบาทใน การเคารพเชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่ และบทบาทในการตอบแทนบุญคุณพ่อแม่ สถานภาพของภรรยา มีบทบาท ในการดูแลเอาใจใส่และให้เกียรติสามี บทบาทในการแบ่งเบาภาระทางเศรษฐกิจ และบทบาทในการตอบสนองความต้องการทางเพศ สถานภาพของแม่ มีบทบาทในการอบรมเลี้ยงดูลูก บทบาทในการสนับสนุนลูก บทบาทในการแนะนำในการเลือกคู่ครอง และบทบาทในการเสียสละเพื่อลูก สถานภาพของญาติผู้ใหญ่มีบทบาทในการเลี้ยงดู และบทบาทในการอบรมสั่งสอนและให้คำปรึกษา ผู้เขียนแสดงให้เห็นว่าตัวละครหญิงมีบทบาทตามสถานภาพแตกต่างกัน การแสดงบทบาทขัดแย้งกับสถานภาพส่งผลให้ตัวละครไม่ประสบความสำเร็จในชีวิต

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยต่างประเทศเกี่ยวกับสถานภาพและบทบาทของผู้หญิงในวรรณกรรม เช่น เจสสิก้า ดี น็อตกราสส์ (Jessica D. Notgrass, 2004) ศึกษาเรื่อง Social Influences on the Female in the Novels of Thomas Hardy พบว่า ตัวละครหญิงหลายคนในนิยายโทมัสฮาร์ดี้ มีลักษณะเป็นแม่บ้าน มีแรงกดดันทางสังคมให้ผู้หญิงเป็นฝ่ายถูกระงับทั้งบทบาททางเพศและการแต่งงานที่สังคมมีความคาดหวังให้ผู้หญิงยอมทำตาม ตัวละครหญิงได้สัมผัสกับสถานการณ์อันรุนแรงหรือถูกประณามจากสังคมเมื่อกระทำผิด นิยายโทมัสฮาร์ดี้ จึงเป็นนิยายที่สอดแทรกเพื่อถ่มถ้ำมองของผู้หญิงแบบดั้งเดิมทิ้ง

งานวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ นิดี ศรีวาทาวา (Nidhi Shrivastava, 2009) ศึกษาเรื่อง The Progress of Indian Women from 1900s to Present พบว่า วัฒนาการของผู้หญิงอินเดียร่วมกันของสถานะผ่านวรรณกรรมจากปี ค.ศ. 1900 ตัวละครเอกหญิง ได้แก่ บิมาลา (Bimala) ไวมาติ (Virmati) และ อะขิลละ (Akhila) พยายามที่จะเอาชนะบทบาทดั้งเดิมของพวกเขาและพวกเขา กำหนดตัวตนในสังคมของคนที่มีผู้หญิงทุกคนในประเทศอินเดียขาดการศึกษา สะท้อนภาพสังคม ผู้หญิงถูกผูกไว้กับการแต่งงานตั้งแต่เด็กหรือถูกเผาเมื่อทำผิดกฎไม่ทำตามประเพณี

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสถานภาพและบทบาทของตัวละครหญิงในนวนิยายผู้วิจัยพบว่า มีงานวิจัยที่ได้ศึกษาสถานภาพและบทบาทของตัวละครหญิงที่เป็นหลัก ในนวนิยายว่ามีสถานภาพและบทบาทเป็นเช่นไรและได้มีการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของสถานภาพและบทบาทของตัวละครด้วย ว่ามีความสัมพันธ์กันหรือไม่ โดยผลการศึกษาพบว่า ตัวละครมีสถานภาพที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งประกอบด้วยสถานภาพที่ติดตัวมาแต่กำเนิด และสถานภาพที่สร้างขึ้นภายหลัง แล้วจึงนำมาสู่บทบาทต่าง ๆ ตามมา ซึ่งเมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของสถานภาพและบทบาทแล้ว หากสถานภาพและบทบาทไม่สอดคล้องกันหรือมีความขัดแย้งกันส่วนใหญ่ก็จะมีผลชะตากรรมของตัวละครไม่มากก็น้อย หรือตัวละครนั้นอาจจะประสบกับความยากลำบากหรือมีปัญหาในการดำเนินชีวิต ดังนั้น จากผลการวิจัยดังกล่าวผู้วิจัย จึงได้นำมาเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาเรื่อง สถานภาพและบทบาทของตัวละครหญิงในนวนิยายของพงศกรต่อไป